

TOEZICHT OP DE FINANCIËLE VERSLAGGEVING 2007 VAN BEURSGENOTEERDE ONDERNEMINGEN

ACTIVITY REPORT 2008

Samenvatting

De Autoriteit Financiële Markten ('AFM') heeft in 2008 voor het tweede jaar toezicht gehouden op de financiële verslaggeving van statutair in Nederland gevestigde ondernemingen met een notering aan een gereguleerde beurs ('ondernemingen') en zich een oordeel gevormd over de juiste toepassing van de financiële verslaggevingvoorschriften. Het toezicht draagt bij aan een grotere transparantie en vergelijkbaarheid van de financiële verslaggeving van ondernemingen. Een betere kwaliteit van de financiële verslaggeving heeft een positieve invloed op het vertrouwen van het publiek in het adequaat functioneren van de kapitaalmarkten. Evenals in 2007 heeft het toezicht zich beperkt tot de jaarlijkse financiële verslaggeving. De halfjaarlijkse financiële verslaggeving zal naar verwachting vanaf 2009, na de implementatie van de Transparantierichtlijn, onder het toezicht van de AFM vallen.

In het openbare register van de AFM is van de onder toezichtstaande ondernemingen de gedeponeerde financiële verslaggeving te vinden over de boekjaren 2006 en 2007 van respectievelijk 268 en 240 ondernemingen. In zes gevallen vond de deponering plaats nadat daartoe door de AFM een formele aanwijzing was gegeven.

De AFM heeft de financiële verslaggeving van 71 ondernemingen aan een nader onderzoek onderworpen waarvan één onderzoek in 2007 is gestart. Van deze onderzoeken zijn er inmiddels 63 (2007: 51) afgerond. Met betrekking tot de financiële verslaggeving van 38 ondernemingen, ofwel 60% (2007: 37 ofwel 72%), heeft de AFM vragen gesteld over de toepassing van de verslaggevingvoorschriften. In verband met de zorgvuldigheid die ondernemingen en de AFM willen betrachten bij respectievelijk het verstrekken en analyseren van de nadere toelichting wordt de wettelijke handhavingstermijn¹ van zes maanden als knellend ervaren.

Bij 30 (2007: 29) van de afgeronde onderzoeken heeft de onderneming de twijfel over de juiste toepassing van de verslaggevingvoorschriften niet kunnen wegnemen en heeft de AFM één of meer mededelingen gedaan. Het aantal ondernemingen waarbij de mededeling(en) van de AFM vergezeld is (zijn) van een aanbeveling is sterk gedaald. Van zeven in 2007 tot twee in 2008. In een aanbeveling verzoekt de AFM de onderneming een bericht openbaar te maken waarin wordt aangegeven hoe de financiële verslaggeving zou zijn geweest indien de onderneming de verslaggevingvoorschriften juist zou hebben toegepast in de financiële verslaggeving. Beide aanbevelingen betreffen de financiële verslaggeving over boekjaar 2006. De onderwerpen hebben betrekking op onder andere het Kasstroomoverzicht (IAS 7), Waardering van financiële instrumenten (IAS 39), de presentatie van de jaarrekening (IAS 1) en Op aandelen gebaseerde beloningen (IFRS 2). Het betrof een onderneming uit het segment lokale noteringen en een onderneming met een notering in het buitenland. Deze berichten zijn te vinden in het openbare register van de AFM dat via de website van de AFM te raadplegen is.

Over de financiële verslaggeving 2007 heeft de AFM tot op heden geen aanbeveling gedaan. In twee gevallen heeft de AFM volstaan met een mededeling, hoewel de geconstateerde afwijkingen van de verslaggevingvoorschriften een aanbeveling rechtvaardigden. In het ene geval heeft de onderneming de bevindingen van de AFM vrijwillig in haar tussentijdse bericht verwerkt en in het andere geval was de handhavingstermijn van zes maanden verstreken. In het laatste geval

¹ Op grond van art. 2:449 BW kan een belanghebbende, de Advocaat-Generaal of de AFM, een jaarrekeningprocedure binnen zes maanden na vaststelling aanhangig maken bij de Ondernemingskamer.

heeft de AFM bij de onderneming aangedrongen om vrijwillig een bericht algemeen verkrijgbaar te stellen².

De ondernemingen in het segment lokale noteringen hebben een verbeterslag gemaakt in het derde jaar na de overgang naar IFRS. De financiële verslaggeving over boekjaar 2007 van de ondernemingen in deze groep bevat aanzienlijk minder evidente fouten als gevolg van toenemende ervaring met IFRS.

Bij de financiële verslaggeving van de 28 ondernemingen (2007: 21) waarbij de onderneming geen bericht openbaar hoefde te maken hebben de mededelingen in het bijzonder betrekking op de naleving van de verslaggevingvoorschriften inzake Financiële instrumenten (IFRS 7 en IAS 32/39), Winstbelasting (IAS 12), en Kasstroomoverzicht (IAS 7). Ook in het voorgaande jaar hebben deze onderwerpen tot verhoudingsgewijs veel mededelingen geleid. De AFM zal erop toezien dat ondernemingen bij toekomstige financiële verslaggeving een juiste toepassing van de verslaggevingvoorschriften in acht zullen nemen.

Ten aanzien van het jaarverslag heeft de AFM vooral vragen gesteld over de toepassing van het voorschrift dat een onderneming een mededeling over de naleving van de Nederlandse Corporate Governance Code dient op te nemen. De vragen betreffen met name de best practice bepaling inzake de interne risicobeheersing- en controlesystemen. Gegeven de maatschappelijke en economische relevantie van de naleving van de Nederlandse Corporate Governance Code is de AFM van mening dat de transparantie over de naleving van de best practice bepalingen substantieel moet worden verbeterd.

Het aantal ondernemingen waar de desktoppreview noch tot een inlichtingenverzoek, noch tot een toezichtactie heeft geleid bedraagt 25, ofwel 40% van de afgeronde desktopreviews (2007: 14, ofwel 27%). Met name de ondernemingen waaraan de AFM in 2007 een mededeling, al dan niet vergezeld van een aanbeveling, heeft gedaan, scoorden op dit punt goed. Ondernemingen waaraan de AFM in het voorgaande jaar een mededeling heeft gegeven zijn allen wederom geselecteerd voor een desktoppreview. Uit deze reviews blijkt dat de mededelingen goed zijn opgevolgd.

In 2008 heeft de AFM bij de Ondernemingskamer geen enkel verzoek gedaan tot herziening van een jaarrekening (2007: 1). Wel is zij in maart 2008 bij de Hoge Raad in cassatie gegaan tegen een beschikking van de Ondernemingskamer uit 2007. De AFM heeft principiële bezwaren tegen deze beschikking en acht het van essentieel belang voor haar toezicht op de financiële verslaggeving en voor de toekomstige toepassing van verslaggevingregels dat de Hoge Raad zicht hierover een oordeel vormt. Het cassatieverzoek heeft nog niet geleid tot een arrest van de Hoge Raad.

Transparantie en vergelijkbaarheid van de financiële verslaggeving staan als gevolg van de kredietcrisis volop in de belangstelling. De AFM heeft hier in het afgelopen jaar bijzondere aandacht aan gegeven. In augustus 2007 heeft zij de financiële instellingen per brief geïnformeerd dat zij bij het toezicht op de financiële verslaggeving 2007 aandacht zou besteden aan de verslaggeving van een aantal aspecten welke samenhangen met de op dat tijdstip toenemende risico's die het directe of indirecte gevolg waren van ontwikkelingen op de kredietmarkt in de Verenigde Staten. Om zich een oordeel te kunnen vormen over het belang van de (sub)prime-gerelateerde beleggingen voor de financiële positie en prestaties van de onderneming is het van belang dat de gebruiker van de jaarrekening kennis heeft van de omvang van deze beleggingen, van de wijze waarop de reële waarde is bepaald en van de veronderstellingen welke daarbij zijn gehanteerd. Aan zeven van de tien onderzochte financiële instellingen zijn op dit punt één of meer mededelingen gedaan vanwege het ontbreken van noodzakelijke toelichtingen. Financiële instellingen met grote (sub)prime-gerelateerde beleggingen hebben deze ontbrekende informatie overigens wel op andere wijze bekend gemaakt (bijvoorbeeld in het directieverslag, een analistenpresentatie of anderszins openbaar gemaakt). Deze omstandigheid heeft de AFM doen besluiten om in geen enkel geval een mededeling vergezeld te doen gaan van een aanbeveling. De

² Ten tijde van de publicatie van dit activity report was niet bekend of de onderneming vrijwillig een bericht algemeen verkrijgbaar zal stellen.

AFM acht het om twee redenen van belang dat de noodzakelijke toelichtingen volgend jaar in de jaarrekening zelf worden gegeven: (1) dit bevordert de begrijpelijkheid en toegankelijkheid van de jaarrekening; en (2) de toelichtingen worden daarmee onderworpen aan het oordeel van de externe accountant.

Bij de bevindingen dient bedacht te worden dat de AFM toetst of de verslaggevingvoorschriften juist zijn toegepast en geen onderzoek doet of de verslaggeving een getrouw beeld geeft van de werkelijkheid, noch het werk van de accountant over doet. Inschattingen en oordelen van het management worden veelal marginaal getoets. Pas in geval de AFM op basis van openbare informatie twijfelt aan de juiste toepassing van de verslaggevingvoorschriften is zij bevoegd om de onderneming om een nadere toelichting te vragen, waarbij de mogelijkheden om specifieke documenten op te vragen beperkt zijn.

De AFM heeft binnen The Committee of European Security Regulations ('CESR') georganiseerde European Enforcing Coordination Sessions ('EECS') verslaggevingstechnische onderwerpen besproken met toezichthouders uit andere lidstaten om een hoge mate van convergentie van toezichtbeslissingen in de Europese Unie te waarborgen. De AFM heeft bij EECS de onderwerpen business combinations, pensioenen, kasstroomoverzichten en financiële instrumenten ingebracht.

Bevindingen thematische onderzoeken

Financiële instrumenten; informatieverschaffing

De AFM constateert dat de invoering van IFRS 7 zowel bij financiële instellingen als overige ondernemingen heeft geleid tot een duidelijk zichtbare uitbreiding van de informatieverschaffing inzake financiële instrumenten, de daaraan verbonden risico's en het risicomanagement. Deze informatieverschaffing is voor gebruikers van belang om zich een oordeel te kunnen vormen over het belang van financiële instrumenten voor de financiële positie en de prestaties van de onderneming. De informatie voor welke categorieën van financiële instrumenten de reële waarde op basis van prijsnoteringen in een actieve markt is bepaald en voor welke financiële instrumenten gebruik is gemaakt van waarderingstechnieken, alsmede van de daarbij gehanteerde veronderstellingen dient te worden verbeterd. Dit geldt ook voor de informatieverschaffing over het liquiditeitsrisico.

Pensioenen

In vergelijking met het vorige toezichtjaar constateert de AFM dat de toelichtingen inzake collectieve pensioenregelingen voor meerdere werkgevers en toegezegd-pensioenregelingen meer in overeenstemming zijn met de vereisten uit IAS 19. De naleving van de toelichtingvereisten inzake het toepassen van 'defined contribution accounting' bij collectieve pensioenregelingen voor meerdere werkgevers en het vijfjarenoverzicht van de pensioenverplichtingen, de nettoverplichting/het nettoactief en de ervaringsaanpassingen, dient te worden verbeterd. Als gevolg van de discussie over de impact van verslaggevingregels op de toegekende pensioenregelingen staat dit onderwerp hoog op de politieke agenda.

Informatieverschaffing over managers op sleutelposities

Uit IAS 24 en de literatuur blijkt dat leden van de Raad van Bestuur en leden van de Raad van Commissarissen in ieder geval tot de "managers op sleutelposities" moeten worden gerekend en dat overige functionarissen, afhankelijk van de omstandigheden, daar ook toe gerekend kunnen worden. De AFM heeft geconstateerd dat in 77% van de onderzochte jaarrekeningen de groep van managers op sleutelposities duidelijk is gedefinieerd, hoewel IAS 24 deze toelichting niet vereist. In de onderzochte jaarrekeningen waarin de groep van managers op sleutelposities duidelijk is gedefinieerd, zijn in 45% van de gevallen aanwijzingen aangetroffen dat de kring van managers op sleutelposities ruimer is dan in de jaarrekening is vermeld; 20% punten betreft leden van de Raad van Commissarissen en 25% punten betreft overige functionarissen. Voorts heeft de AFM geconstateerd dat in 47% van de onderzochte jaarrekeningen waarin is vermeld dat op aandelen gebaseerde beloningen zijn toegekend, de kosten van deze beloningen voor managers op sleutelposities niet zijn vermeld. De discussie over de hoogte van de arbeidsbeloning van het topmanagement geeft een extra dimensie aan de juiste toepassing van deze verslaggevingregels.

Dit rapport is als volgt opgebouwd:

Deel 1	Introductie
Deel 2	Statistieken
Deel 3	Deponeren en openbaar register
Deel 4	Selectie van financiële verslaggeving en het toezichtproces
Deel 5	Mededelingen en aanbevelingen
Deel 6	Bevindingen verslaggeving (sub)prime-gerelateerde beleggingen
Deel 7	Bevindingen IFRS 7 – Financiële instrumenten: informatieverschaffing
Deel 8	Bevindingen IAS 19 – Personeelsbeloningen, pensioenen
Deel 9	Bevindingen IAS 24 – Verbonden partijen, managers op sleutelposities

Bijlagen:

A	Overzichten van toezichtactiviteiten
B	Rapportage IFRS 7 – Financiële instrumenten: informatieverschaffing
C	Rapportage IAS 19 – Personeelsbeloningen, pensioenen
D	Rapportage IAS 24 – Verbonden partijen, managers op sleutelposities

Deel 1 Introductie

Voor de tweede maal brengt de AFM verslag uit over de activiteiten die zij heeft verricht in het kader van het toezicht op de financiële verslaggeving van statutair in Nederland gevestigde ondernemingen met een notering aan een gereguleerde beurs ('ondernemingen'). Deze taak oefent de AFM uit op basis van de Wet toezicht financiële verslaggeving ('Wtfv'). Het toezicht op de financiële jaarverslaggeving ('financiële verslaggeving') van ondernemingen dient een juiste toepassing van verslaggevingvoorschriften te waarborgen. Dit leidt tot een betere transparantie en vergelijkbaarheid van de financiële verslaggeving van ondernemingen. Toezicht op de financiële verslaggeving draagt bij aan het vertrouwen van het publiek in het adequaat functioneren van kapitaalmarkten.

Transparantie en vergelijkbaarheid van de financiële verslaggeving staan, mede als gevolg van de kredietcrisis, volop in de belangstelling in de discussies rond fair value accounting. De AFM heeft dit jaar hier bijzondere aandacht aan gegeven. Ter gelegenheid van de 55ste uitreiking van de FD Henri Sijthoff-prijs heeft de bestuursvoorzitter van de AFM op 30 oktober 2008 een speech gehouden over de toepassing van fair value accounting. De AFM heeft in augustus 2007 de financiële instellingen per brief geïnformeerd dat zij bij het toezicht op de financiële verslaggeving aandacht zou besteden aan de verslaggeving van een aantal aspecten welke samenhangen met de op dat tijdstip toenemende risico's die het directe of indirecte gevolg waren van ontwikkelingen op de kredietmarkt in de Verenigde Staten. Eveneens heeft de AFM in haar nieuwsbrief van september 2007 hier aandacht aan besteed. De bevindingen van dit specifieke onderzoek zijn opgenomen in deel 6 van dit activity report.

De AFM brengt dit activity report uit omdat zij streeft naar transparantie van de door haar uitgevoerde werkzaamheden. In de standaarden van CESR is opgenomen dat Europese toezichthouders jaarlijks een rapportage dienen te verstrekken over de toezichtactiviteiten met betrekking tot financiële verslaggeving. Mede naar aanleiding van wensen uit de markt heeft de AFM besloten het activity report voor het einde van het jaar uit te brengen en het kwaliteitsaspect tijdigheid boven volledigheid te laten prevaleren. Door vroege publicatie kan de inhoud van deze rapportage door ondernemingen worden betrokken bij het opstellen van de financiële verslaggeving over 2008.

Dit rapport geeft een overzicht van de activiteiten die de AFM in 2008 uit hoofde van haar taak heeft uitgevoerd ten aanzien van de financiële verslaggeving over de boekjaren 2006 en 2007. Deze taak kan worden verdeeld in een tweetal gebieden ('toezichtdomeinen'): het eerste toezichtdomein betreft de deponering van financiële verslaggeving en het onderhouden van een openbaar register. Het tweede toezichtdomein betreft de naleving van de financiële verslaggevingvoorschriften, zowel voor de geconsolideerde als ook voor de enkelvoudige jaarrekening, en van de wetgeving met betrekking tot het jaarverslag en de overige gegevens. In het kader van dit tweede toezichtdomein heeft de AFM voorafgaand aan het toezicht aangegeven voor specifieke deelpopulaties onderzoek te zullen doen naar de toepassingen van verslaggevingvoorschriften op het gebied van IFRS 7 Financiële instrumenten; informatieverstopping, IAS 19 Personeelsbeloningen, in het bijzonder de verwerking van en toelichting over toegezegde-pensioenregelingen en de collectieve regelingen van meer werkgevers, en IAS 24 Informatieverstopping over verbonden partijen, in het bijzonder managers op sleutelposities.

Deel 2 Statistieken

In 2008 heeft de AFM 91 ondernemingen geselecteerd waarvan de financiële verslaggeving in aanmerking komt voor een desktopreview. De selectie heeft plaatsgevonden op basis van mededelingen bij de voorgaande financiële verslaggeving, risicoanalyse, rotatie of signalen. Geen van de onderzochte jaarrekeningen is geselecteerd op grond van klokkenluiderinformatie. In bijlage A treft de lezer in tabelvorm een overzicht aan van de activiteiten en bevindingen van het toezicht op de vastgestelde jaarrekeningen over boekjaren 2006 en 2007.

Desktopreview en toezichtacties

Gedurende de periode van 1 januari tot en met 15 december 2008 is de AFM gestart met de desktopreview van de financiële verslaggeving van 70 ondernemingen (2007: 52) en is één desktopreview voorgezet welke eind 2007 nog in behandeling was. Inmiddels heeft de AFM 63 desktoreviews afgerond (2007: 51). Bij 38 ofwel 60% (2007: 37 ofwel 73%) van de 63 afgesloten desktoreviews, heeft de AFM de ondernemingen benaderd met een verzoek om een nadere toelichting over de toepassing van de financiële verslaggevingvoorschriften. De relatieve daling van het aantal verzoeken om een nadere toelichting komt voor rekening van ondernemingen aan wie naar aanleiding van de financiële verslaggeving 2006 één of meer mededelingen zijn gedaan, al dan niet vergezeld van een aanbeveling. Van deze ondernemingen is de financiële verslaggeving 2007 wederom aan een desktopreview onderworpen, ten einde vast te stellen dat bij de AFM geen twijfel ontstaat over de juiste toepassing van de financiële verslaggevingvoorschriften over onderwerpen waarover in 2007 een mededeling is gegeven. Hieruit kan worden afgeleid dat het doen van een mededeling leidt tot een verbetering in de toepassing van de verslaggevingvoorschriften.

Bij 2 (2007: 7) van deze ondernemingen heeft de AFM de mededeling vergezeld doen gaan van een *aanbeveling* inhoudende een verzoek aan de onderneming om met een persbericht toe te lichten voor welke onderdelen van de financiële verslaggeving de verslaggevingvoorschriften niet juist zijn toegepast. Beide mededeling vergezeld van een aanbeveling hebben betrekking op de financiële verslaggeving 2006.

Bij 28 ondernemingen heeft de AFM een *mededeling* gedaan, waarbij de ondernemingen geen nader bericht openbaar hoefden te maken. In deze mededelingen geeft de AFM kort gezegd aan dat zij op specifieke onderdelen van de financiële verslaggeving twijfel heeft over de juiste toepassing van de verslaggevingvoorschriften. In twee gevallen heeft de AFM volstaan met een mededeling, hoewel de geconstateerde afwijkingen van de verslaggevingvoorschriften aanbevelingen rechtvaardigden. In het ene geval heeft de onderneming de bevindingen van de AFM in haar tussentijdse bericht vrijwillig verwerkt en in het andere geval was de handhavingstermijn van 6 maanden verstreken. In het laatste geval heeft de AFM bij de onderneming aangedrongen om vrijwillig een bericht algemeen verkrijgbaar te stellen³. Deze informatie is respectievelijk wordt niet op grond van een formele aanbeveling openbaar gemaakt en wordt daarom niet separaat in het openbare AFM-register gedeponneerd.

Ten aanzien van de overige acht ondernemingen aan wie om een nadere toelichting is gevraagd is het onderzoek afgesloten zonder dat de AFM verdere actie heeft ondernomen.

In 2008 heeft AFM bij de Ondernemingskamer geen verzoek gedaan tot herziening van een jaarrekening (2007:1). Wel is zij in maart 2008 bij de Hoge Raad in cassatie gegaan tegen een beschikking van de Ondernemingskamer uit 2007. De AFM heeft principiële bezwaren tegen deze beschikking en acht het van essentieel belang voor haar toezicht op de financiële verslaggeving en voor de toekomstige toepassing van verslaggevingregels dat de Hoge Raad zich hierover een oordeel vormt. Het cassatieverzoek loopt nog.

Overige activiteiten

De AFM heeft aan twee activiteiten van CESR-Fin een bijdrage geleverd. Zij heeft aan alle zeven door CESR georganiseerde EECS overleggen deelgenomen. Deze overleggen van Europese toezichthouders op de financiële verslaggeving hebben, samen met de vastlegging van de toezichtbeslissingen in de EECS-database, tot doel om een hoge mate van convergentie van toezichtbeslissingen in de Europese Unie te waarborgen. In 2008 zijn 14 toezichtbeslissingen van de AFM besproken. De onderwerpen van deze toezichtbeslissingen betroffen onder meer bedrijfscombinaties, pensioenen, kasstroomoverzichten en financiële instrumenten. Daarnaast is een actieve bijdrage geleverd aan het “CESR Statement on fair value measurement and related disclosures of financial instruments in illiquid markets”, dat op 3 oktober 2008 is gepubliceerd.

³ Ten tijde van de publicatie van dit activity report was niet bekend of de onderneming vrijwillig een bericht algemeen verkrijgbaar zal stellen

In 2008 heeft de AFM driemaal overleg gevoerd met de Commissie financiële verslaggeving ('de Commissie'), een adviesorgaan bestaande uit (inter)nationale experts op het gebied van financiële verslaggeving. Tijdens deze bijeenkomsten worden onderwerpen besproken op het gebied van financiële verslaggeving welke zijn gerelateerd aan het toezicht, zoals de gevolgen van de kredietcrisis op de financiële verslaggeving en de thematische onderzoeken over het boekjaar 2007. Daarnaast worden leden van de Commissie in de meest complexe dossiers geconsulteerd alvorens de AFM een toezichtbeslissing neemt. In 2008 is bij één dossier (2007: 2) een aantal leden van de Commissie geraadpleegd.

Deel 3 Deponeren en openbaar register

Deponeren

In 2008 heeft de AFM, voor zover zij bekend was met de datum van de vaststelling van de jaarrekening, ondernemingen geïnformeerd over de deponeringverplichting en erop gewezen om de financiële verslaggeving binnen acht dagen na vaststelling bij de AFM te deponeren. Deze deponering laat onverlet de verplichting om de financiële verslaggeving ook bij de Kamer van Koophandel te deponeren.

Zodra een onderneming de financiële verslaggeving bij de AFM heeft gedeponerd, toetst de AFM of de financiële verslaggeving volledig is. Dat wil zeggen, bestaat deze uit een jaarverslag, een vastgestelde jaarrekening en overige gegevens, waaronder een accountantsverklaring. Er vindt op dat moment geen inhoudelijke toetsing plaats. Binnen vijf dagen na deponering neemt de AFM de gedeponerde financiële verslaggeving op in het openbare AFM-register.

Ondernemingen kunnen de financiële verslaggeving op twee manieren deponeren; door het toezenden per post inclusief een formulier dat op de website van de AFM beschikbaar is, of door middel van elektronisch deponeren. Het elektronisch deponeren is een eenvoudige en snelle wijze van deponeren. Circa 60% van de ondernemingen heeft gebruik gemaakt van de mogelijkheid tot het elektronisch deponeren. De AFM streeft ernaar dat zo veel mogelijk ondernemingen voor het boekjaar 2008 de financiële verslaggeving elektronisch deponeren.

Openbaar register

Tot nu toe hebben circa 240 ondernemingen de financiële verslaggeving over boekjaren die zijn aangevangen in 2007 bij de AFM gedeponerd. Voor zover de AFM bekend was met de datum van de vaststelling hebben vrijwel alle ondernemingen die een geconsolideerde jaarrekening opstellen de financiële verslaggeving tijdig bij de AFM gedeponerd. Voorts hebben twee ondernemingen een persbericht gedeponerd bij de AFM naar aanleiding van een aanbeveling die de AFM heeft gegeven over de betreffende financiële verslaggeving. Verder is in het openbare register een persbericht van de AFM opgenomen waarin de AFM aangeeft dat zij cassatie heeft ingesteld tegen een beschikking van de Ondernemingskamer.

In 2008 hebben 57 ondernemingen de financiële verslaggeving over boekjaren die zijn aangevangen in 2006 gedeponerd. De algemene vergadering van aandeelhouders van deze ondernemingen had de termijn voor het opmaken van de jaarrekening veelal met maximaal zes maanden verlengd en/of was sprake van gebroken boekjaren.

In zes gevallen vond in 2008 deponering plaats nadat daartoe door de AFM een aanwijzing was gegeven. Deze aanwijzingen hadden betrekking op de financiële verslaggeving over zowel het boekjaar 2006 als het boekjaar 2007.

Implementatie transparantierichtlijn

Na de implementatie van de Europese transparantierichtlijn zal de Nederlandse wetgeving op het gebied van inrichten, het algemeen verkrijgbaar stellen en het deponeren van de financiële verslaggeving bij de AFM ingrijpend wijzigen. Naar verwachting zal de nieuwe regelgeving van

kracht worden in januari 2009 en van toepassing zijn op boekjaren die aanvangen vanaf 1 januari 2008.

De belangrijkste wijzigingen hebben betrekking op het volgende:

1. De introductie van het begrip *lidstaat van herkomst*. Dit begrip is van belang om de reikwijdte van de hiervoor genoemde nieuwe regels te bepalen.
2. Een uitbreiding van het begrip *financiële verslaggeving* met halfjaarlijkse financiële verslaggeving en een verklaring dat de jaarrekening en het jaarverslag een getrouw beeld geven.
3. Als gevolg van de hiervoor genoemde punten 1 en 2, een uitbreiding van het toezicht op de juiste toepassing van de verslaggevingvoorschriften.
4. De introductie van wettelijke verplichtingen voor het algemeen verkrijgbaar stellen van (half)jaarlijkse financiële verslaggeving en tussentijdse verklaringen, alsmede van het toezicht op de naleving van deze verplichtingen.
5. De introductie van nieuwe regels voor het deponeren van de (half)jaarlijkse financiële verslaggeving en tussentijdse verklaringen bij de AFM en bij het Handelsregister.

Aandachtspunt

De AFM heeft een sterke voorkeur dat ondernemingen de (half)jaarlijkse financiële verslaggeving en tussentijdse verklaringen elektronisch bij de AFM aanleveren. De verwerking is minder tijdrovend maar ook kan een onderneming door elektronische deponering op een snelle en eenvoudige wijze voldoen aan haar deponeringplicht. Ook in 2009 zal de AFM ondernemingen hierop attenderen. Aangezien de financiële verslaggeving en tussentijdse verklaringen op niet discriminatoire wijze en middels een persbericht algemeen verkrijgbaar gesteld moeten worden, heeft de AFM de verwachting dat dit veelal via de website van de onderneming zal geschieden. Nu deze informatie reeds elektronisch aanwezig zal zijn, zal dit waarschijnlijk het elektronisch deponeren daarvan bevorderen.

Deel 4 Selectie van financiële verslaggeving en het toezichtproces

De AFM selecteert op een viertal wijzen de financiële verslaggeving van een onderneming voor een desktopreview:

1. De financiële verslaggeving van ondernemingen waaraan de AFM, ten aanzien van één of meer onderdelen van de financiële verslaggeving over het voorgaande jaar, een mededeling, al dan niet voorzien van een aanbeveling, heeft gedaan. In deze gevallen wordt beoordeeld of bij de AFM op de betreffende onderdelen van de financiële verslaggeving ditmaal geen twijfel ontstaat over de juiste toepassing van de verslaggevingvoorschriften. Afhankelijk van de resultaten wordt eventueel besloten tot het uitvoeren van een volledige dekstopreview.
2. Aan de hand van een risicoanalyse, waarbij op basis van specifieke factoren van een onderneming wordt bepaald of er een groter dan gemiddeld risico is dat verslaggevingvoorschriften niet juist worden toegepast. Bij deze selectie wordt tevens rekening gehouden met de impact die onjuiste toepassing van de verslaggevingvoorschriften zou kunnen hebben op gebruikers van deze verslaggeving, waaronder beleggers, en op het adequaat functioneren van de kapitaalmarkt. Deze aanpak is consistent met de principes en aanbevelingen van CESR.
3. Op basis van een systeem van rotatie, zodat ook ondernemingen kunnen worden geselecteerd voor een desktopreview onafhankelijk van een specifiek risico of impact op de kapitaalmarkt. Het uitgangspunt is dat de financiële verslaggeving van een onderneming ten minste eenmaal in de vijf jaar wordt onderworpen aan een desktopreview.
4. Naar aanleiding van signalen, dat mogelijk sprake zou kunnen zijn van het niet juist toepassen van de verslaggevingvoorschriften op één of meer onderdelen van de financiële verslaggeving. Het gaat hierbij om signalen die de AFM ontvangt, nadat de risicoanalyse ten behoeve van de selectie van de financiële verslaggeving voor een desktopreview heeft plaatsgehad.

Een desktopreview vindt plaats op basis van openbare informatie en wordt, mede afhankelijk van de beschikbare capaciteit, zo spoedig mogelijk gestart vanaf het moment dat de financiële verslaggeving openbaar wordt gemaakt.

De AFM houdt voor beantwoording van de door haar gestelde vragen rekening met een redelijke termijn. In de meeste gevallen wordt deze termijn initieel gesteld op tien werkdagen. Veel ondernemingen hebben aangegeven dat voor een zorgvuldige beantwoording een langere termijn noodzakelijk is. Indien de onderneming een dergelijk verzoek met specifieke redenen heeft onderbouwd, heeft de AFM zoveel mogelijk een langere responstijd toegestaan, rekeninghoudend met de beperkingen als gevolg van de in de wet opgenomen handhavingstermijn van zes maanden. Ondernemingen hebben in voorkomende gevallen veelal aangegeven dat zij de beperkte responstermijn, ook na verlenging, als knellend ervaren. Een verruiming van de handhavingstermijn zou het de AFM mogelijk maken om een nog langere responstermijn toe te staan.

In een aantal gevallen heeft de verlenging van de responstermijn er wel toe geleid dat, door de in de wet opgenomen handhavingstermijn van zes maanden, aan het einde van het proces weinig ruimte was voor nader overleg. In verband met de in Europa gewenste hoge mate van convergentie van toezichtbeslissingen moet in deze korte handhavingstermijn ook nog rekening gehouden worden met noodzakelijke internationale afstemming met andere Europese toezichthouders. De complexiteit van de standaarden en de nadrukkelijke wens van de AFM om kwalitatief hoogwaardige uitkomsten van het toezicht voorop te stellen, heeft er in enkele gevallen toe geleid dat, door overschrijding van de termijn van zes maanden, de handhavingmogelijkheden beperkt waren. In betreffende gevallen zijn de bevindingen en consequenties voor de komende financiële verslaggeving wel met de ondernemingen besproken, en zijn ook enkele mededelingen hierover gedaan.

In 2008 is de AFM in geen enkel geval overgegaan tot het verkrijgen van een nadere toelichting door middel van een verzoek aan de Ondernemingskamer. Wel heeft de AFM in een aantal gevallen naar aanleiding van een eerste schriftelijke beantwoording of een mondelinge toelichting ondernemingen nog om een verdere nadere toelichting verzocht. Bij de uitvoering van haar desktopreviews is de AFM in de meeste gevallen ook aspecten tegengekomen die niet direct aanleiding geven tot het vragen van nadere toelichtingen of het doen van mededelingen, maar waarvan de AFM denkt dat die de ondernemingsleiding kunnen helpen bij het verbeteren van het naleven van verslaggevingvoorschriften. Ook deze bevindingen zijn aan de onderneming bekend gemaakt, zonder hierover specifieke vragen te stellen. Verwacht mag worden dat de ondernemingen deze opmerkingen zullen gebruiken bij het inrichten van de toekomstige financiële verslaggeving.

In enkele gevallen is het een langdurig traject geweest voordat de onderneming de bij de AFM gerezen twijfel over de juiste toepassing van de verslaggevingvoorschriften heeft kunnen wegnemen. Zeer waarschijnlijk zou dit proces efficiënter zijn verlopen indien de onderneming de gevraagde specifieke documenten in een eerder stadium aan de AFM had overgelegd. Krachtens de Wtfov kan een onderneming niet worden verplicht bepaalde stukken te overleggen, omdat de onderneming zelf mag bepalen op welke wijze zij de twijfel bij de AFM wil wegnemen.

Voor overzichten van de toezichtactiviteiten wordt de lezer verwezen naar Bijlage A.

Deel 5 Mededelingen en aanbevelingen

Algemene indruk

In het algemeen verloopt de samenwerking met ondernemingen en hun accountants goed. In verband met de complexiteit van de materie heeft afstemming met de AFM veelal in meerdere ronden plaatsgevonden, waarbij in veel gevallen door de ondernemingen ook een mondelinge toelichting is gegeven.

Indien op specifieke onderdelen de twijfel van de AFM inzake de juiste toepassing van de verslaggevingvoorschriften niet is weggenomen, heeft dit in veel gevallen ertoe geleid dat de AFM is overgegaan tot het geven van een mededeling of een aanbeveling. In de meeste gevallen hebben ondernemingen toegezegd de betreffende verslaggevingvoorschriften bij het opstellen van toekomstige financiële verslaggeving beter in acht te zullen nemen.

De AFM is in een aantal gevallen door een onderneming geïnformeerd dat de Raad van Commissarissen (RvC) of de Auditcommissie wordt betrokken bij de beantwoording van vragen van de AFM, dan wel daarover is geïnformeerd. De AFM ondersteunt deze betrokkenheid, aangezien het toezien op het proces van financiële verslaggeving en de naleving van wet- en regelgeving een belangrijke verantwoordelijkheid is van de RvC. Dit zou er evenwel niet toe moeten leiden dat de termijn, benodigd voor het geven van de nadere toelichting, een extra verlenging behoeft. De in de wet opgenomen handhavingstermijn van zes maanden biedt hier onvoldoende ruimte voor.

Overigens is het voor de AFM een standaardprocedure dat een kopie van de brief met mededelingen, al dan niet voorzien van een aanbeveling, aan de RvC wordt verstuurd. De AFM vindt het belangrijk dat zij de RvC met het verstrekken van de mededelingen ondersteunt bij het uitvoeren van het eerstelijntoezicht dat commissarissen uitoefenen.

Aanbevelingen (openbaar karakter)

Inleiding

Bij onderdelen van de financiële verslaggeving waarover de AFM een aanbeveling doet, is de AFM van mening dat een juiste toepassing van de verslaggevingvoorschriften een belangrijk effect heeft op de (toekomstige) financiële verslaggeving van de onderneming. Het is voor de gebruiker van die financiële verslaggeving van belang dat hij hiervan kennis kan nemen, zodat hij een weloverwogen (belegging-)beslissing kan nemen. Er is een publiek belang dat deze aspecten transparant worden gemaakt. Het algemeen verkrijgbaar stellen van een bericht naar aanleiding van een aanbeveling zorgt voor deze transparantie. Hiermee draagt de aanbeveling bij aan het adequaat functioneren van de kapitaalmarkten en het vertrouwen van beleggers op die markten. De AFM is van mening dat een grotere transparantie van deze onderdelen opweegt tegen een eventueel belang van de onderneming om niet in de openbaarheid te treden.

In het geval dat een geconstateerde afwijking in de financiële verslaggeving betrekking heeft op een *'primary statement'* (balans, winst- en verliesrekening, kasstroomoverzicht of mutatieoverzicht van het eigen vermogen), waarbij op onderdelen materiële verschillen kunnen blijken, kan dit aanleiding zijn om een aanbeveling te doen. Ook het ontbreken van essentiële toelichtingen kan een aanleiding zijn om een aanbeveling te doen.

Vanuit de Wtffv is een tweetal typen aanbevelingen mogelijk. Met een aanbeveling ex artikel 3 lid 2 sub a Wtffv ('a-aanbeveling') wordt een effectenuitgevende instelling verzocht een bericht algemeen verkrijgbaar te stellen waarin de effectenuitgevende instelling uitlegt op welke wijze de voorschriften in de toekomst zullen worden toegepast en beschrijft wat de gevolgen daarvan zijn voor de financiële verslaggeving. Met een aanbeveling ex artikel 3 lid 2 sub b Wtffv ('b-aanbeveling') wordt een effectenuitgevende instelling verzocht een bericht algemeen verkrijgbaar te stellen waarin zij uitlegt op welke onderdelen de financiële verslaggeving niet voldoet aan de ingevolge artikel 3 van de IAS-verordering of Titel 9 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek gestelde voorschriften en de gevolgen daarvan voor de financiële verslaggeving beschrijft.

In het tweede toezichtjaar heeft de AFM aan twee ondernemingen (2007: 7) een aanbeveling gedaan, die voor beide betrekking heeft op de financiële verslaggeving over het boekjaar 2006. De inhoud van deze berichten is de verantwoordelijkheid van het bestuur van de onderneming. De AFM heeft ondernemingen wel geadviseerd om de inhoud van het bericht met hun controlerend accountant af te stemmen. De Wtffv verplicht ondernemingen niet om dit persbericht te voorzien van een accountantsverklaring.

De door de ondernemingen gepubliceerde berichten dienen tevens door hen te worden gedeponereerd in het openbare register Financiële Verslaggeving van de AFM. Hierdoor is het voor gebruikers van de financiële verslaggeving mogelijk om de reeds gedeponereerde financiële verslaggeving in samenhang met de berichten te lezen. De door de ondernemingen openbaar gemaakte persberichten zijn beschikbaar via het openbare register op de website van de AFM (via de link 'Financiële verslaggeving op www.afm.nl/openbare_registers).

Belangrijkste bevindingen

Hoewel iedere casus op specifieke onderdelen afwijkt, bijvoorbeeld op de aspecten materialiteit, beleggerbelangen en impact op de kapitaalmarkt, heeft de AFM over de gedane aanbevelingen de volgende algemene bevindingen:

1. De twee aanbevelingen hebben betrekking op de financiële verslaggeving over boekjaar 2006 en zijn gedaan aan ondernemingen die niet behoren tot het segment van de "indexfondsen".
2. Ten aanzien van de toepassing van specifieke verslaggevingvoorschriften heeft de AFM het volgende geconstateerd:
 - a. De toepassing van IAS 7 (Kasstroomoverzicht) was in beide aanbevelingen een onderwerp. Bij het opvolgen van de aanbevelingen door ondernemingen heeft dit in beide gevallen geleid tot aanpassingen van de presentatie van operationele kasstromen door correctie van de verwerking van 'non-cash' items of door correctie van classificaties.
 - b. In één geval was de fair value van een aandelenbelang met een genoteerde prijs in een actieve markt niet bepaald overeenkomstig de voorschriften van IAS 39.
 - c. Andere aandachtspunten waren de presentatie van "in eigen-vermogensinstrumenten" afgewikkelde op aandelen gebaseerde betalingstransactie (IFRS 2) en de verwerking van de mutaties in het mutatieoverzicht van het eigen vermogen (IAS1).
3. Opvallend is dat ten aanzien van de financiële verslaggeving over boekjaar 2007 geen aanbevelingen zijn gedaan, hetgeen erop wijst dat deze in het algemeen beter voldoet aan de verslaggevingvoorschriften dan de financiële verslaggeving over boekjaar 2006. De ondernemingen in het segment lokale noteringen hebben een verbeterslag gemaakt in de overgang naar IFRS, zodat de financiële verslaggeving over boekjaar 2007 aanzienlijk minder evidente fouten bevat als gevolg van onbekendheid met IFRS. Opgemerkt wordt dat de AFM in twee gevallen heeft volstaan met een mededeling, hoewel de geconstateerde afwijkingen van de verslaggevingvoorschriften aanbevelingen rechtvaardigden. In het ene geval heeft de onderneming de bevindingen van de AFM in haar tussentijdse bericht vrijwillig verwerkt en in het andere geval was de handhavingstermijn van zes maanden verstreken. In het laatste geval heeft de AFM bij de onderneming aangedrongen om vrijwillig een bericht algemeen verkrijgbaar te stellen ⁴

Mededelingen (geen openbaar karakter)

Inleiding

Aan 27 ondernemingen heeft de AFM mededelingen gedaan inhoudende dat de AFM op specifieke onderdelen twijfel heeft over de juiste toepassing van de verslaggevingvoorschriften. Tevens heeft de AFM daarbij vermeld dat zij ervan uitgaat dat de ondernemingen bij het opstellen van hun toekomstige financiële verslaggeving de mededelingen van de AFM in acht zullen nemen. Hoewel deze mededelingen niet tot verplichte openbare berichten hebben geleid, hebben deze mededelingen geen vrijblijvend karakter. In het opvolgende verslagjaar zal de AFM in deze

⁴ Ten tijde van de publicatie van dit activity report was niet bekend of de onderneming vrijwillig een bericht algemeen verkrijgbaar zal stellen.

gevallen beoordelen of op de betreffende onderdelen van de financiële verslaggeving ditmaal geen twijfel ontstaat over de juiste toepassing van de verslaggevingvoorschriften. Indien (op onderdelen) wel twijfel ontstaat, is de kans groot dat de financiële verslaggeving aan een volledige desktopreview zal worden onderworpen.

De belangrijkste reden om te volstaan met een mededeling is dat de twijfel over de juiste toepassing van de verslaggevingvoorschriften niet direct een *'primary statement'* of essentiële toelichtingen betreft, waarbij een juiste toepassing van de verslaggevingvoorschriften een belangrijk effect zou hebben op de financiële verslaggeving en waarbij het voor de gebruiker van die financiële verslaggeving van belang is dat hij hiervan kennis kan nemen. Kortom, er is geen publiek belang dat deze aspecten direct openbaar worden gemaakt.

In de meeste gevallen is voorafgaand aan de mededeling contact geweest met de onderneming en in een groot aantal gevallen betreft de mededeling een schriftelijke bevestiging van hetgeen ondernemingen reeds hebben toegezegd te zullen verbeteren in toekomstige financiële verslaggeving.

Belangrijkste bevindingen

De mededelingen betreffen zeer diverse onderwerpen en zullen gezien de wettelijke geheimhoudingsplicht niet bekend worden gemaakt. Wij beperken ons derhalve tot generieke bevindingen. De mededelingen hebben in het bijzonder betrekking op de naleving van de verslaggevingvoorschriften inzake financiële instrumenten, (IFRS 7 en IAS 32/39), winstbelasting (IAS 12) en kasstroomoverzicht (IAS 7).

Naast bovengenoemde onderwerpen heeft de AFM ook mededelingen verstrekt die betrekking hebben op de enkelvoudige jaarrekening, het bestuursverslag en de overige gegevens. Deze mededelingen hebben vooral betrekking op de naleving van de Nederlandse Corporate Governance Code, in het bijzonder de best practice bepalingen inzake de interne risicobeheersings- en controlesystemen, de toepassing van de overnamerichtlijn en bestuurdersbeloningen.

Deel 6 Bevindingen verslaggeving (sub)prime-gerelateerde beleggingen

Inleiding

In augustus 2007 heeft de AFM Nederlandse beursgenoteerde financiële instellingen per brief geïnformeerd dat zij bij het toezicht op de financiële verslaggeving over boekjaar 2007 aandacht zou besteden aan een aantal aspecten welke samenhangen met de verslaggeving van (sub)prime-gerelateerde beleggingen. Dit betreft onder meer de waardering van (sub)prime-gerelateerde beleggingen ultimo 2007, de verwerking van waardeverminderingen van de als available for sale geclassificeerde (sub)prime-gerelateerde beleggingen en de informatieverstrekking over voormelde beleggingen. In dit verband heeft de AFM van een tiental financiële instellingen de financiële verslaggeving over boekjaar 2007 aan een desktopreview onderworpen. In een enkel geval bleef deze review beperkt tot de aspecten die samenhangen met de verslaggeving van (sub)prime-gerelateerde beleggingen.

Alvorens verslag te doen van de bevindingen merkt de AFM, wellicht ten overvloede, op dat de bevindingen betrekking hebben op de financiële verslaggeving over boekjaar 2007, welke in de meeste gevallen in het eerste kwartaal van 2008 tot stand is gekomen. Ultimo 2007 en in het eerste kwartaal 2008 waren de gang van zaken op de financiële markten en de omvang van de kredietcrisis onvergelykbaar met die van het najaar van 2008. Voorts kan niet onvermeld blijven dat de AFM in het kader van dit toezicht toetst of de financiële verslaggevingvoorschriften (EU-IFRS en/of Titel 9 Boek 2BW) juist zijn toegepast. Het is, zoals verwoord in de wetsgeschiedenis van de Wtfn, geenszins de bedoeling dat de AFM het werk van de accountant overdoet en zij evenmin toetst of de door de onderneming gepresenteerde verslaggeving een getrouw beeld geeft van de werkelijkheid. Pas in geval de AFM op basis van openbare informatie twijfelt aan de juiste toepassing van de verslaggevingvoorschriften is zij bevoegd om de onderneming om een nadere

toelichting te verzoeken. In geval sprake is van een keuze door het bestuur zal de toetsing door de AFM veelal marginaal zijn. De AFM beoordeelt dan of de ondernemingsleiding in redelijkheid tot haar keuze heeft kunnen komen.

Waardering van (sub)prime-gerelateerde beleggingen

De omvang van de (sub)prime-gerelateerde beleggingen ultimo 2007 verschilt per financiële instelling aanzienlijk, zowel in absolute bedragen als in percentage van het balanstotaal of van de beleggingportefeuille. De meest gehanteerde waarderinggrondslag is fair value. Ultimo 2007 is de fair value van deze financiële instrumenten in het merendeel van de gevallen bepaald op basis van een prijsnotering in een actieve markt. De markten waarop deze beleggingen worden verhandeld zijn door de financiële instellingen ultimo 2007 als “actief” aangemerkt. Dat wil zeggen dat regelmatig transacties plaatsvinden waaraan op eenvoudige wijze prijzen kunnen worden ontleend. In uitzonderlijke gevallen is de fair value geheel of gedeeltelijk bepaald met gebruik van waarderingstechnieken waarbij veronderstellingen worden gehanteerd die niet worden ondersteund door marktprijzen of marktтарieven voor dit instrument en niet gebaseerd zijn op beschikbare waarneembare marktgegevens. In deze gevallen was het bestuur van de financiële instellingen van oordeel dat de markt niet “actief” was. Met inachtneming van hetgeen in de inleiding wordt vermeld heeft de AFM bij geen van de financiële instellingen geconstateerd dat het bestuur niet in redelijkheid tot het oordeel heeft kunnen komen dat de markten waarop de (sub)prime-gerelateerde beleggingen worden verhandeld al dan niet actief zijn.

De verwerking van waardeminderingen van de (sub)prime-gerelateerde beleggingen

Het overgrote deel van deze beleggingen is gekwalificeerd als “available for sale”. Waardevermeerderingen en –verminderingen van deze beleggingen worden rechtstreeks in het eigen vermogen verantwoord tenzij de waardedaling het gevolg is van een “bijzondere waardevermindering”. In dat geval wordt de waardedaling in de winst- en verliesrekening verwerkt. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de waardedaling van een financieel instrument een gevolg is van een verwachte afname van de cash flows uit het financieel instrument. In de financiële verslaggeving over boekjaren 2007 is slechts een beperkt gedeelte van de waardedalingen van (sub)prime gerelateerde beleggingen als een bijzondere waardevermindering verantwoord. Ultimo 2007 waren de financiële instellingen van oordeel dat de cash flows uit de betreffende (sub)prime beleggingen niet zullen wijzigen omdat zij belegd hebben in de minst risicovolle papieren (AAA rating). Met in achtneming van hetgeen in de inleiding wordt vermeld heeft de AFM bij geen van onderzochte jaarrekeningen geconstateerd dat het bestuur van de financiële instelling niet in redelijkheid tot het oordeel heeft kunnen komen dat geen sprake was van een impairment van (sub)prime-gerelateerde beleggingen.

De informatieverstrekking inzake de (sub)prime-gerelateerde beleggingen

IFRS 7 bepaalt onder meer dat de onderneming in de jaarrekening voor iedere categorie van financiële instrumenten informatie verschaft inzake de fair value. Voor zover financiële instellingen deze informatie in de jaarrekening verstrekken (zie hiertoe deel 7 van het activity report 2008) wordt geen dan wel onvoldoende afzonderlijke aandacht besteed aan de (sub)prime-gerelateerde beleggingen, omdat de financiële instellingen veelal van oordeel zijn dat deze producten geen afzonderlijke categorie vormen zoals bedoeld in IFRS 7, waarover afzonderlijk informatie moet worden verstrekt. De informatie die veelal ontbreekt, betreft de omvang van de (sub)prime gerelateerde beleggingen, op welke wijze de fair value van deze beleggingen is bepaald, de eventueel gehanteerde waarderingstechnieken en de daarin gebruikte veronderstellingen. Om zich een oordeel te kunnen vormen over het belang van de (sub)prime-gerelateerde beleggingen voor de financiële positie en prestaties van de onderneming is deze informatie relevant. Aan zeven van de tien onderzochte financiële instellingen zijn op dit punt één of meer mededelingen gedaan, vanwege het ontbreken van noodzakelijke toelichtingen. Financiële instellingen met grote (sub)prime-gerelateerde beleggingen hebben deze ontbrekende informatie overigens wel op andere wijze bekend gemaakt (bijvoorbeeld in het directieverslag, een analistenpresentatie of anderszins). Deze omstandigheid heeft de AFM doen besluiten om in geen enkel geval een mededeling vergezeld te doen gaan van een aanbeveling. De AFM acht het om twee redenen van belang dat de noodzakelijke toelichtingen volgend jaar in de jaarrekening zelf

worden gegeven: (1) dit bevordert de begrijpelijkheid en toegankelijkheid van de jaarrekening; en (2) de toelichtingen worden daarmee onderworpen aan het oordeel van de externe accountant.

Deel 7 Bevindingen IFRS 7 – Financiële instrumenten; informatieverstopping

De AFM heeft in september 2007 door middel van de nieuwsbrief aangekondigd dat zij naast het uitvoeren van desktopreviews, specifieke deelgebieden van de financiële verslaggeving zou gaan beoordelen aan de hand van het uitvoeren van thematisch opgezette onderzoeken. Voor de jaarrekeningen 2007 heeft de AFM zich in dit kader onder andere gericht op de toepassing van IFRS 7 Financiële instrumenten; informatieverstopping.

De AFM concludeert dat de voorschriften van IFRS 7 grotendeels worden gevolgd, hoewel op een aantal deelgebieden verdere verbeteringen mogelijk zijn, zoals ook wordt vermeld in deel 6 van dit rapport. Tevens constateert de AFM uit de vergelijking tussen de jaarrekeningen over 2007 en 2005⁵ dat de introductie van IFRS 7 de informatieverstopping over financiële instrumenten heeft doen toenemen. Dit is onder meer het gevolg van enkele nieuwe bepalingen in IFRS 7.

Onderstaand zijn de belangrijkste bevindingen uit dit onderzoek weergegeven.

Belang van financiële instrumenten in de jaarrekening

Uit het onderzoek blijkt dat de waarde van financiële instrumenten bij financiële instellingen circa 80% (2005: 84%) van het balanstotaal bedraagt (gemeten aan de hand van de gerapporteerde balansbedragen) terwijl dit bij niet-financiële instellingen circa 20% (2005: 33%) bedraagt. Hierbij dient uitdrukkelijk te worden vermeld dat dit geen indicatie geeft van het relatieve risico van financiële instrumenten voor de betreffende ondernemingen. Voorts blijkt dat dit beeld in vergelijking met 2005 niet significant is veranderd en dat ook het relatieve aandeel van reële waarde instrumenten in beide populaties over de periode ongeveer gelijk is gebleven.

Reële waarde

Een beschrijving van de waarderingmethodieken ter bepaling van de reële waarde heeft de AFM in 2007 ten opzichte van 2005 in een nagenoeg gelijk aantal jaarrekeningen aangetroffen (2007: 79%, 2005: 72%). Deze beschrijvingen zijn in beide onderzoekjaren over het algemeen van een zeer generiek niveau.

Een kwantitatieve uitsplitsing van de financiële instrumenten naar waarderingmethodiek wordt bij financiële instellingen in 80% (2005: 50%) van de onderzochte jaarrekeningen aangetroffen. Deze uitsplitsing blijft veelal beperkt tot enkele hoofdcategorieën van financiële instrumenten. Hierbij wordt door 25% van de betreffende financiële instellingen niet de terminologie van IFRS 7.27(b)(c) gehanteerd. Zo wordt bijvoorbeeld in een aantal gevallen gebruik gemaakt van de term 'beursgenoteerd' in plaats van de term 'officiële notering op een actieve markt'. Beursgenoteerd wil niet altijd zeggen dat sprake is van een actieve markt en omgekeerd. Bij niet-financiële instellingen is deze uitsplitsing naar waarderingstechniek in één (2005: geen) van de onderzochte jaarrekening aangetroffen.

Voorts constateert de AFM dat de categorie 'waarderingstechniek niet ondersteund door marktprijzen', evenals in 2005, in 2007 nagenoeg niet wordt gebruikt door de onderzochte financiële instellingen.

Kredietrisico's

De AFM constateert dat de verslaggevingvoorschriften in IFRS 7 met betrekking tot kredietrisico's in de financiële verslaggeving 2007 grotendeels worden nageleefd.

Voorts constateert de AFM een toename in de informatieverstopping ten opzichte van 2005 omtrent de kwaliteit van de kredietportefeuille. In 97% van de onderzochte jaarrekeningen 2007 heeft de AFM een vermelding omtrent risicoconcentraties aangetroffen. In 2005 werd dit in circa 25% van de onderzochte jaarrekeningen niet aangetroffen. Tevens constateert de AFM een

⁵ De invoering van IFRS 7 is binnen de meeste ondernemingen een traject geweest dat al ruim voor 2007 is gestart en derhalve invloed zou kunnen hebben gehad op de kwaliteit van de financiële verslaggeving over het boekjaar 2006. Om die reden is er voor gekozen om de financiële verslaggeving over het boekjaar 2007 te vergelijken met die over het boekjaar 2005.

verdubbeling van het aantal jaarrekeningen dat informatie verschaft omtrent het maximale kredietrisico waaraan de onderneming per balansdatum blootstaat. Meer specifieke informatie omtrent de kredietkwaliteit, zoals een ouderdomsanalyse en een indeling naar risicograad, is in 2007 in circa 90% (2005: 11%) van de onderzochte jaarrekeningen aangetroffen.

De AFM merkt op dat niet-financiële instellingen in 2007 volstaan met een ouderdomsanalyse (zowel met betrekking tot vervallen als niet vervallen vorderingen) van de debiteurenportefeuille terwijl financiële instellingen reeds vervallen vorderingen in 2007 analyseren door middel van een intern of extern ontwikkeld beoordelingsmodel.

Liquiditeitsrisico

In de looptijdanalyse van de financiële verplichtingen constateert de AFM dat in 2007 in 41% (2005: 72%) van de onderzochte jaarrekeningen geen gebruik wordt gemaakt van niet-gedisconteerde kasstromen. Ook constateert de AFM dat 21% (2005: 34%) van de onderzochte populatie in 2007 niet van alle financiële verplichtingen een looptijdanalyse verstrekt. Dit betreft met name afgeleide financiële instrumenten.

Marktrisico's

Ten aanzien van de informatieverschaffing met betrekking tot marktrisico's (renterisico, valutarisico, aandelenrisico en overig prijsrisico) constateert de AFM dat in 2007 alle in het onderzoek betrokken ondernemingen een gevoeligheidsanalyse hebben opgenomen. Een duidelijke toename ten opzichte van 2005, waar in 62% van de onderzochte jaarrekeningen een gevoeligheidsanalyse werd aangetroffen. Bij niet-financiële instellingen wordt deze analyse verstrekt op basis van een methode die de consequenties op vermogen en resultaat van een lineaire verschuiving van de betreffende prijscurve (ceteris paribus) bepaalt terwijl financiële instellingen complexe methodieken hanteren zoals "Value at Risk" en "Earnings at Risk" modellen. Bij deze complexe modellen merkt de AFM op dat de gehanteerde aannamen en veronderstellingen vaak onderling verschillen waardoor de jaarrekeningen op dit punt onderling minder goed vergelijkbaar zijn.

Voorgestelde wijzigingen in IFRS 7

Recentelijk heeft de International Accounting Standards Board (IASB) een Exposure Draft (ED) uitgebracht waarin verbeteringen in IFRS 7 worden voorgesteld. Deze verbeteringen hebben betrekking op de kwantitatieve weergave van de op reële waarde gewaardeerde financiële instrumenten naar waarderingmodel en de informatieverschaffing met betrekking tot liquiditeitsrisico's. Deze voorstellen sluiten aan bij de bevindingen in het themaonderzoek. Voor verdere informatie over het thematische onderzoek naar IFRS 7 Financiële instrumenten; informatieverschaffing, wordt de lezer verwezen naar de in bijlage B opgenomen rapportage.

Deel 8 Bevindingen IAS 19 –Personeelsbeloningen, pensioenen

De AFM heeft in september 2007 door middel van de nieuwsbrief aangekondigd dat zij naast het uitvoeren van desktopreviews, specifieke deelgebieden van de financiële verslaggeving zou gaan beoordelen aan de hand van het uitvoeren van thematisch opgezette onderzoeken. Voor de jaarrekeningen over boekjaren 2007 heeft de AFM zich in dit kader onder andere gericht op de toepassing van IAS 19 inzake de verslaggeving van pensioenen.

Uit de uitkomsten van het themaonderzoek en het feit dat de AFM in het toezichtjaar 2008 slechts twee mededelingen over de toepassing van IAS 19 heeft gedaan, concludeert de AFM dat de toelichtingen op pensioenen verbeterd zijn ten opzichte van vorig jaar. In het algemeen zijn de toelichtingen inzichtelijk, met ruimte voor verbetering op een aantal deelgebieden.

De AFM heeft de volgende kanttekening over de toelichtingen op collectieve pensioenregelingen voor meerdere werkgevers die kwalificeren als een toegezegd-pensioenregeling.

Bij deze regelingen is relatief weinig aandacht voor de toelichtingvereisten inzake de financiële status van het pensioenfonds en de gevolgen daarvan voor de onderneming, alsmede voor een

toelichting op de oorzaak van de omstandigheid dat er te weinig informatie beschikbaar is om defined benefit accounting toe te passen.

Bij toegezegd-pensioenregelingen zijn de belangrijkste opmerkingen van de AFM:

- De toelichtingvereisten op de historische reeksen inzake brutoverplichting, fondsbeleggingen en netto positie van de verantwoorde toegezegd-pensioenregelingen zijn door 51% van de ondernemingen niet nageleefd, terwijl de reeksen inzake de effecten van ervaringsaanpassingen op de actuariële aannames door 65% van de ondernemingen niet zijn nageleefd.
- 23% van de ondernemingen beperkt de globale omschrijving van de toegezegd-pensioenregelingen tot de melding dat het een toegezegd-pensioenregeling betreft; deze omschrijving is *te* globaal.
- Toelichtingen van ondernemingen op de balanspositie en de effecten op de winst- en verliesrekening van hun toegezegd-pensioenregelingen zijn voor het merendeel van de ondernemingen goed opgenomen, alhoewel er enige elementen in de aansluitingen niet of niet goed zijn opgenomen.
- Aanvullende toelichtingen op de fondsbeleggingen zijn met uitzondering van de AEX-ondernemingen in 37% van de gevallen achterwege gelaten of niet volledig opgenomen.
- Op basis van de verzamelde informatie is geen verantwoorde conclusie te trekken over de gehanteerde veronderstellingen per sector of regio.

Voor verdere informatie over het thematische onderzoek naar IAS 19 inzake de verslaggeving van pensioenen, wordt de lezer verwezen naar de als bijlage C opgenomen rapportage.

Deel 9 Bevindingen IAS 24 – Verbonden partijen, managers op sleutelposities

De AFM heeft in september 2007 door middel van de nieuwsbrief aangekondigd dat zij naast het uitvoeren van desktopreviews, specifieke deelgebieden van de financiële verslaggeving zou gaan beoordelen aan de hand van het uitvoeren van thematisch opgezette onderzoeken. Voor de jaarrekeningen 2007 heeft de AFM zich in dit kader onder andere gericht op de toepassing van IAS 24 inzake de informatieverschaffing over managers op sleutelposities.

Allereerst heeft de AFM onderzocht in hoeverre in de literatuur, waaronder de handboeken van de big four accountantsnetwerken, de norm, zijnde de samenstelling van de groep van managers op sleutelposities, duidelijk is. De AFM concludeert dat ten minste de leden van de raad van commissarissen en de raad van bestuur tot de groep van managers op sleutelposities moeten worden gerekend. Afhankelijk van de situatie kunnen ook overige functionarissen tot de groep van managers op sleutelposities behoren.

Aansluitend op het literatuuronderzoek heeft de AFM een jaarrekeningonderzoek uitgevoerd waarbij aandacht is besteed aan de gehanteerde definitie van het begrip managers op sleutelposities en de mate waarin de toelichting voldoet aan de vereisten van IAS 24.16 inzake de beloning van managers op sleutelposities en IAS 24.17 inzake overige transacties met managers op sleutelposities. Uit dit onderzoek concludeert de AFM dat de informatieverschaffing betreffende managers op sleutelposities verbetering behoeft. De belangrijkste bevindingen zijn:

- in 47% van de jaarrekeningen waarin is vermeld dat op aandelen gebaseerde beloningen zijn toegekend, zijn de kosten van deze beloning niet vermeld;
- in 77% van de onderzochte jaarrekeningen is de groep van managers op sleutelposities duidelijk gedefinieerd, hoewel IAS 24 dit niet vereist;
- in 45% van de onderzochte jaarrekeningen waarin de groep van managers op sleutelposities duidelijk is gedefinieerd, zijn aanwijzingen aangetroffen dat de groep van managers op sleutelposities ruimer is dan in de jaarrekening is vermeld; 20% punten van de gevallen betreft dit aanwijzingen aangaande de leden van de Raad van Commissarissen, en in 25% punten de overige functionarissen;

- in 4% van de onderzochte jaarrekeningen is geen informatie inzake beloningen van managers op sleutelposities zoals bedoeld in IAS 24.16 aangetroffen; en
- in 20% van de jaarrekeningen zijn, naast beloningen, andere transacties met managers op sleutelposities vermeld. Hiervan is in 41% van de desbetreffende jaarrekeningen niet voldaan aan de toelichtingvereisten voor deze transacties en daaruit voortvloeiende balansposten zoals bedoeld in IAS 24.17.

Voor verdere informatie over het thematische onderzoek naar IAS 24 inzake Verbonden partijen, managers op sleutelposities, wordt de lezer verwezen naar de als bijlage D opgenomen rapportage.

Bijlage A: Overzichten van toezichtactiviteiten

	Totaal	AEX	AMX	AScX	Lokaal ⁶	Buitenland ⁷	Obligaties > €50.000 ⁸
Ondernemingen onder toezicht ⁹	271	21	21	21	91	117	+/- 280
Overloop 2007	1				1		
Geselecteerde ondernemingen	90	14	11	6	35	24	-
Gestarte Desktop analyses:	70	14	9	4	31	12	
Toezicht 2006	29	2	4	2	15	6	-
Risico analyse en rotatie	36	11	5	2	13	5	
Signaal	5	1	-	-	3	1	
Afgeronde desktop analyses:	63	13	9	4	27	10	
Jaarrekeningen 2006	2	-	-	-	1	1	-
Jaarrekeningen 2007	61	13	9	4	26	9	
Toezichtactiviteiten:							
Verzoek(en) om nadere toelichting	38	8	7	2	14	7	-
Mededelingen	28	4	6	2	10	6	-
Aanbevelingen	2	-	-	-	1	1	-
Verzoeken tot herziening	-	-	-	-	-	-	-
Cassatie verzoek					1		

⁶ Dit betreft Nederlandse ondernemingen met aandelen (niet opgenomen in een index) en/of obligaties met notering in Nederland.

⁷ Dit betreft Nederlandse ondernemingen met alleen (meerdere) notering(en) van aandelen en/of obligaties in het buitenland.

⁸ Dit zijn Nederlandse ondernemingen die uitsluitend obligaties uitgeven vanaf €50.000 (nominale waarde per eenheid) en die zijn vrijgesteld van het deponeren van de financiële verslaggeving bij de AFM. De omvang van deze populatie is onbekend (in verband met het ontbreken van een deponeringsplicht bij de AFM).

⁹ Populatie van Nederlandse ondernemingen met beursgenoteerde effecten per maart 2008, voor zover deze toen bij de AFM bekend waren.

Onderwerpen BW 2 Titel 9 in Mededelingen en Aanbevelingen:

Bepalingen in BW 2 Titel 9 omtrent:	Totaal	AEX	AMX	AScX	Lokaal	Buiten-land
Corporate Governance	7		1		2	4
Overnamerichtlijn	3		1		1	1
Bestuursverslag	1				1	
Beloningen Bestuur en RvC	2					2
Overige bepalingen	5	1		1	2	1
Totaal	18	1	2	1	6	8

Hoofdonderwerpen Mededelingen en Aanbevelingen per IFRS standaard¹⁰:

IFRS	Verkorte omschrijving	Totaal	AEX	AMX	AScX	Lokaal	Buiten-land
IFRS 2	Op aandelen gebaseerde betalingen	2			1		1
IFRS 3	Bedrijfscombinaties	8	1		2	3	2
IFRS 7	Financiële instrumenten: informatieverschaffing	10	3	1		6	
IAS 1	Presentatie van de jaarrekening	8	2	1		3	2
IAS 7	Kasstroomoverzicht	9		3		4	2
IAS 8	Grondslagen voor financiële verslaggeving	5	1	1		3	
IAS 11	Onderhanden projecten in opdracht van derden	1		1			
IAS 12	Winstbelastingen	11	1			6	4
IAS 14	Gesegmenteerde informatie	1		1			
IAS 17	Lease overeenkomsten	1		1			
IAS 19	Personeelsbeloning	2		1		1	
IAS 21	De gevolgen van wisselkoerswijziging	2	1			1	
IAS 24	Informatieverschaffing over verbonden partijen	2				1	1
IAS 28	Investeringen in geassocieerde deelnemingen	1		1			
IAS 31	Belangen in joint ventures	1		1			
IAS 32/39	Financiële instrumenten	12	4		1	5	2
IAS 33	Winst per aandeel	3				3	
IAS 36	Bijzondere waardevermindering van activa	6	1			3	2
IAS 38	Immateriële activa	2				1	1
Totaal		87	14	12	4	40	17

¹⁰ Indien een standaard meer dan éénmaal in een mededeling of aanbeveling is opgenomen (bijvoorbeeld over verschillende aspecten) zijn deze bij elkaar geteld ten behoeve van dit overzicht. Indien naar meerdere standaarden is verwezen in een mededeling/aanbeveling is slechts één van de standaarden opgenomen.

Bijlage B: Rapportage IFRS 7 Financiële instrumenten; informatieverschaffing

1. Samenvatting en conclusies

Naar aanleiding van het onderzoek naar de jaarrekeningen van 29 ondernemingen waarvan de aandelen en/of schuldbewijzen tot de handel op een Nederlandse beurs zijn toegelaten, constateert de AFM dat de introductie van IFRS 7 een duidelijke toename in de informatieverschaffing omtrent financiële instrumenten heeft bewerkstelligd. Tevens constateert de AFM dat, ondanks deze verbetering, er nog op een aantal gebieden verbeteringen mogelijk zijn. Onderstaand de samenvatting en conclusies uit dit onderzoek.

Belang van financiële instrumenten in de jaarrekening

Uit het onderzoek blijkt dat de waarde van financiële instrumenten bij financiële instellingen circa 80% (2005: 84%) van het balanstotaal bedraagt (gemeten aan de hand van de gerapporteerde balansbedragen) terwijl dit bij niet-financiële instellingen circa 20% (2005: 33%) bedraagt. Hierbij dient uitdrukkelijk te worden vermeld dat dit geen indicatie geeft van het relatieve risico van financiële instrumenten voor de betreffende ondernemingen. Voorts blijkt dat dit beeld in vergelijking met 2005 niet significant is veranderd en dat ook het relatieve aandeel van reële waarde instrumenten in beide populaties over de periode ongeveer gelijk is gebleven.

Reële waarde

Een beschrijving van de waarderingsmethodieken ter bepaling van de reële waarde heeft de AFM in 2007 ten opzichte van 2005 in een nagenoeg gelijk aantal jaarrekeningen aangetroffen (2007: 79%, 2005: 72%). Deze beschrijvingen zijn in beide onderzoeksjaren over het algemeen van een zeer generiek niveau.

Een kwantitatieve uitsplitsing van de financiële instrumenten naar waarderingsmethodiek wordt bij financiële instellingen in 80% (2005: 50%) van de onderzochte jaarrekeningen aangetroffen. Hierbij wordt door 25% van de betreffende financiële instellingen niet de terminologie van IFRS 7.27(b)(c) gehanteerd. Zo wordt bijvoorbeeld in een aantal gevallen gebruik gemaakt van de term 'beursgenoteerd' in plaats van de term 'officiële notering op een actieve markt'. Beursgenoteerd wil niet altijd zeggen dat sprake is van een actieve markt. Bij niet-financiële instellingen is deze uitsplitsing naar waarderingsmethode in één (2005: geen) onderzochte jaarrekening aangetroffen. Voorts constateert de AFM dat de categorie 'waarderingstechniek niet ondersteund door marktprijzen', evenals in 2005, in 2007 nagenoeg niet wordt gebruikt door de onderzochte financiële instellingen.

Kredietrisico's

De AFM constateert dat de verslaggevingsvoorschriften in IFRS 7 met betrekking tot kredietrisico's in de financiële verslaggeving over boekjaar 2007 grotendeels worden nageleefd. Voorts constateert de AFM een toename in de informatieverschaffing ten opzichte van 2005 omtrent de kwaliteit van de kredietportefeuille. In 97% van de onderzochte jaarrekeningen 2007 heeft de AFM een vermelding omtrent risicoconcentraties aangetroffen. In 2005 werd dit in circa 25% van de onderzochte jaarrekeningen niet aangetroffen. Tevens constateert de AFM een verdubbeling van het aantal jaarrekeningen dat informatie verschaft omtrent het maximale kredietrisico waaraan de onderneming per balansdatum blootstaat. Meer specifieke informatie omtrent de kredietkwaliteit, zoals een ouderdomsanalyse en een indeling naar risicograad, is in 2007 in circa 90% (2005: 11%) van de onderzochte jaarrekeningen aangetroffen.

De AFM merkt op dat niet-financiële instellingen in 2007 volstaan met een ouderdomsanalyse (zowel met betrekking tot vervallen als niet vervallen vorderingen) van de debiteurenportefeuille terwijl financiële instellingen reeds vervallen vorderingen in 2007 analyseren door middel van een intern of extern ontwikkeld beoordelingsmodel.

Liquiditeitsrisico

In de looptijdanalyse van de financiële verplichtingen constateert de AFM dat in 2007 in 41% (2005: 72%) van de onderzochte jaarrekeningen geen gebruik wordt gemaakt van niet-gedisconteerde kasstromen. Ook constateert de AFM dat 21% (2005: 34%) van de onderzochte populatie in 2007 niet van alle financiële verplichtingen een looptijdanalyse verstrekt. Dit betreft met name afgeleide financiële instrumenten.

Marktrisico's

Ten aanzien van de informatieverschaffing met betrekking tot marktrisico's (renterisico, valutarisico, aandelenrisico en overig prijsrisico) constateert de AFM dat in 2007 alle in het onderzoek betrokken ondernemingen een gevoeligheidsanalyse hebben opgenomen. Een duidelijke toename ten opzichte van 2005, waar in 62% van de onderzochte jaarrekeningen een gevoeligheidsanalyse werd aangetroffen.

Bij niet-financiële instellingen wordt deze analyse verstrekt op basis van een methode die de consequenties op vermogen en resultaat van een lineaire verschuiving van de betreffende prijscurve (ceteris paribus) bepaalt terwijl financiële instellingen complexe methodieken hanteren zoals "Value at Risk" en "Earnings at Risk" modellen. Bij deze complexe modellen merkt de AFM op dat de gehanteerde aannamen en veronderstellingen vaak onderling verschillen waardoor de jaarrekeningen op dit punt onderling minder goed vergelijkbaar zijn.

Voorgestelde wijzigingen in IFRS 7

Recentelijk heeft de International Accounting Standards Board (IASB) een Exposure Draft (ED) uitgebracht waarin verbeteringen in IFRS 7 worden voorgesteld. Deze verbeteringen hebben betrekking op de kwantitatieve weergave van de op reële waarde gewaardeerde financiële instrumenten naar waarderingmodel en de informatieverschaffing met betrekking tot liquiditeitsrisico's. Deze voorstellen sluiten aan bij de bevindingen in het themaonderzoek.

2. Doelstelling van het themaonderzoek, opzet en populatie

In het themaonderzoek IFRS 7 heeft de AFM onderzocht in welke mate de financiële verslaggeving over boekjaar 2007 van een geselecteerd aantal ondernemingen voldoet aan IFRS 7. Voorts heeft de AFM onderzocht in welke mate IFRS 7 van invloed is geweest voor de verslaggeving van financiële instrumenten door de financiële verslaggeving 2007 te vergelijken met de financiële verslaggeving over boekjaar 2005. Het is niet uit te sluiten dat in de financiële verslaggeving over boekjaar 2006 al effecten van de implementatie van IFRS 7 worden gereflecteerd.

Voor het themaonderzoek IFRS 7 zijn de gedeponeerde jaarrekeningen over boekjaar 2007 en 2005 onderzocht van 29 ondernemingen waarvan de aandelen en/of schuldbewijzen tot de handel op een Nederlandse beurs zijn toegelaten. Het betreft 21 ondernemingen van wie de aandelen op 11 maart 2008 genoteerd staan in de AEX van Euronext te Amsterdam en 8 ondernemingen die geen onderdeel uitmaken van de AEX maar wel een beursnotering hebben (aandelen of obligaties). De populatie bevat 18 niet-financiële instellingen en 11 financiële instellingen. Gezien de beperkte omvang van de populatie zijn de conclusies uit dit onderzoek alleen geldig voor de geselecteerde ondernemingen.

Ten behoeve van het themaonderzoek is een vragenlijst ontwikkeld bestaande uit 157 vragen. Aan de hand van deze vragenlijst zijn de jaarrekeningen over boekjaar 2007 en 2005 van de 29 geselecteerde ondernemingen onderzocht. De ondernemingen zijn niet om nadere toelichtingen verzocht ten behoeve van het themaonderzoek IFRS 7.

3. Detailuitkomsten

Onderstaande uitkomsten zijn ingedeeld conform de indeling van IFRS 7.

Financiële activa of financiële verplichtingen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst en verlies rekening (IFRS 7.9-11)

Leningen, vorderingen en verplichtingen aangewezen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst en verliesrekening komen enkel voor bij financiële instellingen. Het percentage financiële instellingen dat gebruik maakt van deze waarderingsgrondslag bedraagt 63% (2005: 36%). Met betrekking tot de aanvullende toelichtingen, die hierbij dienen te worden verschaft, heeft de AFM geconstateerd dat in 50% van de jaarrekeningen, waarin deze grondslag wordt gehanteerd, melding wordt gemaakt van de waardeverandering in deze instrumenten als gevolg van een wijziging in het kredietrisico. Een zelfde beeld heeft de AFM aangetroffen in de jaarrekeningen over boekjaar 2005.

Herclassificatie (IFRS 7.12)

Herclassificatie heeft zich in de onderzoeksperiode alleen voorgedaan bij financiële instellingen. In totaal twee van de elf onderzochte financiële instellingen hebben in 2007 een financieel actief geherclassificeerd van hetzij waardering tegen geamortiseerde kostprijs naar reële waarde hetzij van reële waarde naar geamortiseerde kostprijs. In 2005 betrof dit één financiële instelling. In tegenstelling tot 2005 hebben in 2007 beide instellingen het bedrag en de reden van herclassificatie vermeld. Bij niet-financiële instellingen heeft de AFM geen herclassificatie in de boekjaren 2007 en 2005 aangetroffen.

Verwijdering (IFRS 7.13)

IFRS 7.13 stelt aanvullende eisen betreffende de informatieverschaffing omtrent financiële activa die op een zodanige wijze zijn overgedragen dat alle of een deel van deze activa niet voor verwijdering van de balans in aanmerking komen.

In boekjaar 2007 heeft dit zich voorgedaan bij 82% van de financiële instellingen (2005: 73%) tegenover geen (2005: 6%) van de niet-financiële instellingen.

Alle financiële instellingen die financiële activa hebben overgedragen in de zin van IFRS 7.13, vermelden de aard van deze activa (2005: 50%). Inzake de overige toelichtingsvereisten (aard van de risico's en voordelen waaraan de onderneming als rechthebbende blijft blootgesteld en de boekwaarde van het achterblijvende actief) voldoet circa 50% van de financiële instellingen aan de toelichtingsverplichting.

Zekerheid (IFRS 7.14-15)

Met betrekking tot gestelde zekerheden dient de onderneming de boekwaarde en de contractuele bepalingen te vermelden. Bij 91% (2005: 73%) van de financiële instellingen is de vermelding van de boekwaarde aangetroffen. De hiermee samenhangende contractuele bepalingen werden bij 50% (2005: 38%) van de betreffende populatie aangetroffen. Bij niet-financiële instellingen werd vermelding van de boekwaarde bij 33% (2005: 39%) van de onderzochte ondernemingen aangetroffen. Al deze instellingen hebben in boekjaar 2007 de contractuele bepalingen met betrekking tot hun zekerheden vermeld (2005: 57%).

Met betrekking tot ontvangen zekerheden werd in 64% (2005: 36%) van de onderzochte jaarrekeningen van financiële instellingen een vermelding van de boekwaarde van deze zekerheden aangetroffen. In die gevallen waarin vermelding van de boekwaarde werd aangetroffen, verschaften 73% van deze instellingen (2005: nihil) een beschrijving van de contractuele voorwaarden. Een nadere toelichting op ontvangen zekerheden die vervolgens verkocht of aan derden tot zekerheid zijn overgedragen, werd bij 73% (2005: 50%) van de betreffende jaarrekeningen aangetroffen.

Bij niet-financiële instellingen werd zowel in boekjaar 2007 als in 2005 geen vermelding van ontvangen zekerheden aangetroffen.

Voorziening voor kredietverliezen (IFRS 7.16)

Een verloopoverzicht van de voorziening voor kredietverliezen werd in de jaarrekening 2007 bij 82% (2005: 73%) van de financiële instellingen aangetroffen. Bij niet-financiële instellingen bedroeg dit percentage 78% (2005: 39%).

Samengestelde financiële instrumenten met meerdere in het contract besloten derivaten (IFRS 7.17)

IFRS 7.17 vereist dat ondernemingen die een instrument hebben uitgegeven dat zowel een vreemd-vermogens- als een eigen-vermogenscomponent omvat (zie alinea 28 van IAS 32) en welk instrument wordt gekenmerkt door meerdere in het contract besloten derivaten waarvan de waarden onderling afhankelijk zijn (zoals een vervroegd aflosbaar converteerbaar schuldbewijs), het bestaan van deze kenmerken dienen te vermelden.

Deze instrumenten zijn aangetroffen bij 18% (2005: 18%) van de financiële instellingen waarbij de helft de kenmerken niet verder omschrijft. Bij niet-financiële instellingen zijn deze instrumenten aangetroffen bij 22% (2005: 22%) van de populatie onder vermelding van de kenmerken.

Niet-nakoming en schending (IFRS 7.18-19)

Vermelding van informatie omtrent niet-nakoming en schending van leningvoorwaarden voor aangegane leningen heeft de AFM in de onderzoeksperiode bij geen van de in het onderzoek betrokken ondernemingen aangetroffen.

Baten, lasten, winsten en verliezen (IFRS 7.20)

Op basis van IFRS 7.20 dient de onderneming informatie te verschaffen omtrent haar netto resultaten op financiële instrumenten ingedeeld naar de categorieën zoals gedefinieerd in IAS 39, een uitsplitsing van rentebaten en rentelasten op financiële instrumenten die niet worden gewaardeerd tegen reële waarde, honoraria met betrekking tot financiële instrumenten (met een secundaire uitsplitsing uit hoofde van origine) en interestbaten op financiële activa die een waardevermindering hebben ondergaan. Het staat de onderneming vrij deze informatie op te nemen in de resultatenrekening of in de toelichting daarop.

Netto winsten en verliezen op financiële activa zijn met name gerapporteerd voor financiële instrumenten die tegen reële waarde worden gewaardeerd. Bij financiële instellingen zijn de netto winsten en verliezen inzake één of meerdere van deze reële waarde categorieën in circa 91% (2005: 73%) van de onderzochte jaarrekeningen vermeld. Bij niet-financiële instellingen bedraagt dit percentage 44% (2005: 33%). Netto winsten en verliezen op tegen geamortiseerde kostprijs gewaardeerde financiële activa zijn slechts in een incidenteel geval bij zowel financiële als niet-financiële instellingen vermeld.

Uitsplitsing van de rentebaten en rentelasten op financiële instrumenten die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd, is in de overgrote meerderheid van de gevallen in de onderzochte jaarrekeningen aangetroffen. Bij financiële instellingen bedraagt dit percentage 91% (2005: 82%), bij niet-financiële instellingen 83% (2005: 78%).

Separate vermelding van interestbaten op financiële activa die een waardevermindering hebben ondergaan is aangetroffen bij 82% (2005: 36%) van de onderzochte financiële instellingen en bij 6% (2005: nihil) van de onderzochte niet-financiële instellingen.

Administratieve verwerking van afdekkingstransacties (IFRS 7.22-24)

Bij 91% (2005: 82%) van de financiële instellingen en 83% (2005: 78%) van de niet-financiële instellingen is in 2007 een beschrijving van ieder type afdekkingstransactie, zoals die door de onderneming is gehanteerd, aangetroffen.

Bij financiële instellingen maakt, van de populatie van instellingen die afdekkingen gebruiken, 80% (2005: 67%) gebruik van kasstroomafdekkingen. Bij niet-financiële instellingen bedraagt dit percentage 93% (2005: 93%). In een meerderheid van de jaarrekeningen over 2007 van de ondernemingen die gebruik maken van kasstroomafdekkingen is de toevoeging aan het eigen vermogen en de overboeking naar de winst en verliesrekening zoals vereist door IFRS 7.23(c)(d)

aangetroffen. Hierbij werd een lichte verbetering geconstateerd in vergelijking tot de jaarrekeningen over 2005. De aanvullende toelichtingsvereisten met betrekking tot de timing van de kasstromen en hun invloed op het resultaat zijn bij financiële instellingen slechts in 60% (2005: 50%) van de gevallen vermeld. Bij niet-financiële instellingen bedraagt dit percentage 71% (2005: 54%). Vermelding van de overige toelichtingsvereisten komt slechts in een incidenteel geval voor.

Met betrekking tot reële waarde afdekkingen vereist IFRS 7.24 (a) dat separaat het resultaat op het afdekkinginstrument en de afgedekte positie worden vermeld. De overgrote meerderheid van de ondernemingen vermeldt dit in 2007.

De verwerkte ineffectiviteit uit hoofde van kasstroomafdekkingen is bij financiële instellingen in 63% (2005: 67%) en bij niet-financiële instellingen in 64% (2005: 31%) van de gevallen separaat in de winst- en verliesrekening in de toelichting daarop vermeld.

Reële waarde (IFRS 7.25-30)

Met betrekking tot reële waarde bepaling heeft de AFM geconstateerd dat de methoden en, indien een waarderingstechniek wordt gebruikt, de aannamen en veronderstellingen waarop de waardebepaling heeft plaatsgevonden in een grote meerderheid van de gevallen worden vermeld. Bij financiële instellingen bedraagt dit percentage 91% (2005: 91%) en bij niet-financiële instellingen 72% (2005: 56%). De beschrijving van de gebruikte veronderstellingen is vaak van een zeer generiek niveau. Bij financiële instellingen wordt deze beschrijving in het merendeel, 70% (2005: 60%), van de gevallen verstrekt op basis van de indeling zoals beschreven in IAS 39. Bij niet-financiële instellingen bedraagt dit percentage 23% (2005: 9%).

Van de financiële instellingen gebruikt 80% (2005: 50%) een kwantitatieve weergave in tabelvorm om te voldoen aan de toelichtingsvereisten van IFRS 7.27(b)(c), waarbij 25% (2005: 20%) niet de terminologie hanteert zoals die door IFRS 7.27(b)(c) wordt voorgeschreven. Bij niet-financiële instellingen maakt in 2007 8% (2005: 0%) gebruik van een kwantitatieve rapportage conform IFRS 7.27(b)(c). Deze uitsplitsing blijft veelal beperkt tot enkele hoofdcategorieën van financiële instrumenten.

Bij 60% (2005: 20%) van de financiële instellingen en 31% (2005: 30%) van de niet-financiële instellingen waarbij de reële waarde van financiële activa is gebaseerd op niet waarneembare marktgegevens, wordt vermeld dat het wijzigen van één of meer van de hierbij gebruikte veronderstellingen in redelijkerwijs mogelijke alternatieve veronderstellingen zou resulteren in een aanzienlijk afwijkende reële waarde. De (financiële) consequenties van het wijzigen van die aannamen en schattingen worden echter slechts in 40% (2005: 10%) resp. 0% (2005: 0%) van de gevallen vermeld.

‘Day one profits’ komen bij niet-financiële instellingen niet voor terwijl bij financiële instellingen slechts 18% (2005: 10%) van de populatie hiervan melding maakt. Van deze 18% rapporteert 50% (2005: nihil) het verschil tussen reële waarde en transactieprijs.

Bij 18% (2005: 18%) van de financiële instellingen en 6% (12%) van de niet-financiële instellingen wordt aangegeven dat zij investeringen hebben in eigen vermogensinstrumenten en/of contracten met discretionaire winstdelingselementen waarvan de reële waarde niet op betrouwbare wijze is te schatten. Hierbij werd slechts in één geval een (summiere) nadere toelichting conform IFRS 7.30 gegeven.

Aard en omvang van risico's voortvloeiend uit financiële instrumenten (IFRS 7.31-35)

Risk management toelichtingen worden bij de onderzochte populatie met name aangetroffen in in de toelichting op de jaarrekening en daarnaast in mindere mate in het jaarverslag.

Ten opzichte van 2005 is met name de risicomanagement paragraaf in de toelichting fors toegenomen. Bij financiële instellingen bedraagt deze toename circa 64% terwijl bij niet-financiële ondernemingen deze toename 100% bedraagt (gemeten aan de hand van het gemiddeld aantal pagina's ongeacht lay-out en lettertype).

De inhoud van de risicoparagrafen voldoet in 2007 in alle gevallen aan de in IFRS 7.33 vermelde kwalitatieve vereisten. In 2005 werden tekortkomingen geconstateerd in circa 17% van de onderzochte niet-financiële instellingen.

Kredietrisico (IFRS 7.36-38)

Kredietrisicoconcentraties zijn door bijna alle financiële en niet-financiële instellingen vermeld. Bij financiële instellingen is deze vermelding in 91% (2005: 73%) van de onderzochte jaarrekeningen aangetroffen. Bij niet-financiële instellingen bedraagt dit percentage 100% (2005: 78%).

Bij financiële instellingen vindt vermelding van risicoconcentraties zowel in 2007 als 2005 op de eerste plaats plaats naar industrie. Ten tweede worden in 80% (2005: 75%) van de gevallen de risicoconcentraties naar geografische locatie vermeld. Bij 60% (2005: 50%) van deze ondernemingen wordt tevens op een andere manier over risicoconcentraties gerapporteerd. Bij niet-financiële instellingen bedragen deze percentages respectievelijk 6% (2005: 7%), 11% (2005: 7%) en 94% (2005: 93%). Slechts in één geval (zowel in 2007 als in 2005) heeft een onderneming aanvullende informatie verstrekt omdat de op de verslagdatum verschaft kwantitatieve gegevens niet representatief waren voor de blootstelling aan kredietrisico's gedurende de verslagperiode.

Financiële instellingen vermelden in 100% (2005: 45%) van de gevallen het maximale kredietrisico dat voortvloeit uit het gebruik van financiële instrumenten, hierbij wordt in 73% (2005: 100%) van de gevallen ook rekening gehouden met eventuele niet uit de balans blijvende instrumenten. Bij niet-financiële ondernemingen bedragen deze percentages respectievelijk 67% (2005: 39%) en 9% (2005: 0%).

Vermelding van onderpanden en andere kredietverbeteringen die worden gehouden door ondernemingen is in 55% (2005: 36%) van de jaarrekeningen van financiële instellingen en 39% (2005: 28%) van de niet-financiële instellingen aangetroffen.

Informatie omtrent de kredietkwaliteit van financiële activa die nog niet vervallen zijn, is bij financiële instellingen in 91% (2005: 36%) en bij niet-financiële instellingen in 33% (2005: 6%) van de onderzochte jaarrekeningen vermeld. Hierbij gebruikt 50% (2005: 25%) van de betreffende financiële instellingen een intern beoordelingsmodel en 70% (2005: 75%) een extern beoordelingsmodel (20% gebruikt derhalve beiden). Niet-financiële instellingen maken niet of nauwelijks gebruik van interne en/of externe beoordelingsmodellen, maar van een ouderdomsanalyse.

Vermelding van heronderhandelde financiële activa wordt bij 27% (2005: 0%) van de financiële instellingen en 6% (2005: 0%) van de niet-financiële instellingen aangetroffen.

IFRS 7.37 vereist specifieke informatie met betrekking tot financiële activa die vervallen zijn of een bijzondere waardevermindering hebben ondergaan. Hierbij dient de onderneming een ouderdomsanalyse te geven voor financiële activa die per verslagdatum vervallen zijn maar geen waardevermindering hebben ondergaan. Voorts dient een kwalitatieve en kwantitatieve analyse te worden gegeven van activa waarvan individueel is vastgesteld dat zij een waardevermindering hebben ondergaan. Tenslotte dient van beide categorieën een beschrijving te worden gegeven van eventuele onderpanden welke door de onderneming worden gehouden (inclusief een schatting van de reële waarde indien mogelijk).

Het percentage financiële instellingen dat een ouderdomsanalyse in de jaarrekening heeft opgenomen is gestegen van 9% in 2005 naar 73% in 2007. In 50% (2005: 0%) van de gevallen is een indeling in tijdvakken conform IFRS 7.IG28 gehanteerd. Alle niet-financiële instellingen (2005: 0%) verstrekken een ouderdomsanalyse, hoewel hierbij in alle gevallen een andere indeling is gehanteerd dan beschreven in IFRS 7.IG28.

82% (2005: 18%) van de financiële instellingen vermeldt individuele waardeverminderingen. Bij niet-financiële instellingen bedraagt dit percentage 33% (2005: 6%).

Ontvangen zekerheden bij de betreffende financiële activa worden bij financiële instellingen in 64% (2005: 18%) van de onderzochte jaarrekeningen aangetroffen. Bij niet-financiële instellingen bedraagt dit percentage 22% (2005: 6%).

Tenslotte heeft 36% (2005: 0%) van de onderzochte populatie van financiële instellingen de aard en boekwaarde van verworven onderpanden en het beleid met betrekking tot de uitwinning daarvan vermeld. Bij niet-financiële instellingen is hierover in zowel 2007 als 2005 geen vermelding aangetroffen.

Liquiditeitsrisico (IFRS 7.39)

Een looptijdanalyse van de financiële verplichtingen is in alle (2005: 91%) onderzochte jaarrekeningen van financiële instellingen aangetroffen tegenover 89% (2005: 78%) van de niet-financiële instellingen. Het vermelden van niet gediscoteerde kasstromen in de looptijdanalyse vindt plaats door 36% (2005: 20%) van de financiële instellingen en 69% (2005: 14%) van de betreffende niet-financiële instellingen.

In de looptijdanalyse dienen in principe alle financiële verplichtingen te worden meegenomen, dus ook de verwachte kasstromen uit afgeleide financiële verplichtingen. Bij financiële instellingen gebeurt dit in 73% (2005: 70%) van de gevallen, bij niet-financiële instellingen in 81% (2005: 14%) van de gevallen. Een looptijdanalyse van financiële activa is in 82% (2005: 100%) van de jaarrekeningen van financiële instellingen aangetroffen. Bij niet-financiële instellingen is in zowel 2007 als 2005 geen looptijdanalyse van financiële activa aangetroffen.

Marktrisico (IFRS 7.40-42)

Alle jaarrekeningen van financiële instellingen bevatten een gevoeligheidsanalyse. In 64% (2005: 36%) van de jaarrekeningen betreft dit alle marktrisico's waaraan de onderneming blootstaat. Renterisico is in 100% (2005: 63%) van de gevallen toegelicht, terwijl valutarisico en aandelenrisico bij circa 50% (2005: 36%) van de onderzochte populatie is aangetroffen. 82% (2005: 55%) van de financiële instellingen maakt gebruik van een VaR analyse terwijl 45% (2005: 18%) ook een EaR analyse hanteert. 73% van de financiële instellingen (2005: 27%) voorziet de analyse van een toelichting, die de gehanteerde aannamen en veronderstellingen beschrijft.

Niet-financiële instellingen maken overwegend gebruik van een eenvoudiger vorm van gevoeligheidsanalyse, namelijk de effecten op vermogen en resultaat van een lineaire verschuiving van de betreffende prijscurve. Voor het rente- en valutarisico is dit in 89% (2005: 28%) van de jaarrekeningen het geval. Een VaR en EaR analyse is bij niet-financiële instellingen niet aangetroffen.

Eerste toepassing (IFRS 7.43)

IFRS 7 is door één financiële onderneming eerder dan boekjaar 2007 toegepast.

Overig

De AFM heeft geconstateerd dat het eerste deel van IFRS 7, dat het belang van financiële instrumenten voor de financiële positie en prestaties van ondernemingen behandelt, met name van toepassing is voor financiële instellingen. Bij niet-financiële instellingen is dit deel van IFRS 7 minder relevant.

De AFM heeft geconstateerd dat in een aantal gevallen geen informatie wordt verschaft uit hoofde van de bepalingen uit IFRS 7 terwijl dit redelijkerwijs wel kan worden verwacht. Gegeven de aard van de onderzoeksmethodiek kan in deze gevallen echter niet worden vastgesteld of dit gelegen is in het feit dat de betreffende bepalingen inzake financiële instrumenten en risico's voor de onderneming niet van toepassing zijn of dat dit een onjuiste toepassing van IFRS 7 betreft.

Bijlage C: Rapportage IAS 19 Personeelsbeloningen, pensioenen

1. Inleiding

De AFM heeft voor het toezichtjaar 2008 thematische onderzoeken gepland op een drietal gebieden: IAS 19, IAS 24 en IFRS 7. IAS 19 is gekozen omdat de AFM in het toezichtjaar 2007 8 mededelingen over deze standaard heeft gedaan en de standaard veelvuldig het onderwerp is geweest van verzoeken om nadere toelichtingen. Het onderzoek naar de toepassingen op het gebied van IAS 19 heeft zich toegespitst op de verslaggeving over toegezegd-pensioenregelingen en collectieve regelingen voor meerdere werkgevers. Gedurende de opzetfase van het onderzoek heeft een lid van de Commissie Financiële Verslaggeving van de AFM belangrijke input geleverd.

2. Conclusie

Uit de uitkomsten van het themaonderzoek en het feit dat de AFM in het toezichtjaar 2008 slechts twee mededelingen over de toepassing van IAS 19 heeft gedaan, concludeert de AFM dat de toelichtingen op pensioenen verbeterd zijn ten opzichte van vorig jaar. In het algemeen zijn de toelichtingen inzichtelijk, met ruimte voor verbetering op een aantal deelgebieden.

De AFM heeft de volgende kanttekening over de toelichtingen op collectieve pensioenregelingen voor meerdere werkgevers die kwalificeren als een toegezegd-pensioenregeling. Bij deze regelingen is relatief weinig aandacht voor de toelichtingsvereisten inzake de financiële status van het pensioenfonds en de gevolgen daarvan voor de onderneming, alsmede voor een toelichting op de oorzaak van de omstandigheid dat er te weinig informatie beschikbaar is om defined benefit accounting toe te passen. (zie 4.1).

Bij toegezegd-pensioenregelingen zijn de belangrijkste opmerkingen van de AFM:

- De toelichtingsvereisten op de historische reeksen inzake brutoverplichting, fondsbeleggingen en netto positie van de verantwoorde toegezegd-pensioenregelingen zijn door 51% van de ondernemingen niet nageleefd, terwijl de reeksen inzake de effecten van ervaringsaanpassingen op de actuariële aannames door 65% van de ondernemingen niet zijn nageleefd. (zie 4.2)
- 23% van de ondernemingen beperkt de globale omschrijving van de toegezegd-pensioenregelingen tot de melding dat het een toegezegd-pensioenregeling betreft; deze omschrijving is *te* globaal. (zie 4.3)
- Toelichtingen van ondernemingen op de balanspositie en de effecten op de winst- en verliesrekening van hun toegezegd-pensioenregelingen zijn voor het merendeel van de ondernemingen goed opgenomen, alhoewel er enige elementen in de aansluitingen niet of niet goed zijn opgenomen. (zie 4.4)
- Aanvullende toelichtingen op de fondsbeleggingen zijn met uitzondering van de AEX-ondernemingen in 37% van de gevallen achterwege gelaten of niet volledig opgenomen. (zie 4.5)
- Op basis van de verzamelde informatie is geen verantwoorde conclusie te trekken over de gehanteerde veronderstellingen per sector of regio. (zie 4.6)

3. Opzet van het themaonderzoek, doelstelling en populatie

Het themaonderzoek is gericht op de kwaliteit van de toelichtingen op toegezegd-pensioenregelingen en collectieve regelingen voor meerdere werkgevers. Daarnaast heeft het onderzoeksteam informatie over de door bedrijven gehanteerde veronderstellingen verzameld, waarbij onderzocht is of een vergelijking van de belangrijkste veronderstellingen per regio mogelijk is.

Voor de uitvoering van het themaonderzoek is door het onderzoeksteam een checklist ontwikkeld. Deze checklist is onderverdeeld in de categorieën 'Algemeen', 'Bedrijfstakpensioenfondsen', 'Winst- en verliesrekening' en 'Balans'. In totaal besloeg de checklist 70 vragen.

De AFM heeft het onderzoek gericht op de toelichtingsvereisten en niet op de classificatie van pensioenregelingen als toegezegd-pensioen- of toegezegd-bijdrageregeling. De AFM heeft bij de analyse van gehanteerde veronderstellingen deze niet getoetst op plausibiliteit.

Het onderzoek spitst zich toe op jaarrekeningen met een boekjaar startend op of na 1 september 2006. De populatie is geselecteerd uit de op basis van de Wet toezicht financiële verslaggeving ('Wtfv')¹¹ onder toezichtstaande ondernemingen, waarbij ondernemingen die naar Nederlands recht zijn opgericht en een notering hebben aan de gereguleerde beurs van Euronext Amsterdam de basis voor de selectie vormden. Deze populatie is gescreend op de aanwezigheid van collectieve regelingen voor meerdere werkgevers en/of toegezegd-pensioenregelingen. Uiteindelijk resulteerde dit in een selectie van 90 ondernemingen, waarvan 1 onderneming nog geen jaarrekening over 2007 heeft laten vaststellen door de AvA.

De geselecteerde ondernemingen zijn als volgt verdeeld:

Index	Aantal ¹²	Collectieve regeling voor meerdere werkgevers	Toegezegd-pensioen regelingen ¹³
AEX	20	4	19
AMX	21	9	21
AScX	17	11	15
Lokale fondsen ¹⁴	32	15	24
Totaal	90	39	79

Voor de verwerking van actuariële resultaten in de jaarrekening biedt IAS 19 een drietal opties; de corridor-methode, het actuarieel resultaat rechtstreeks ten gunste of ten laste van het resultaat

¹¹ **Artikel 1 Wtfv**

In deze wet en de daarop berustende bepalingen wordt – voor zover niet anders is bepaald – verstaan onder:

(...)

b. effectenuitgevende instelling: een statutair in Nederland gevestigde rechtspersoon of vennootschap waarop Titel 9 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek van toepassing is en waarvan aandelen, schuldbrieven of certificaten van aandelen of schuldbrieven zijn toegelaten:

1°. tot de handel op een gereguleerde markt als bedoeld in artikel 4, eerste lid, onder 14 van richtlijn 2004/39/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Gemeenschappen van 21 april 2004 betreffende markten voor financiële instrumenten, tot wijziging van de Richtlijnen 85/611/EEG en 93/6/EEG van de Raad en van Richtlijn 2000/12/EG van het Europees Parlement en de Raad en houdende intrekking van Richtlijn 93/22/EEG van de Raad (PbEU L 145), of

2°. tot de handel op een effectenbeurs als bedoeld in artikel 1, onderdeel e van de Wet toezicht effectenverkeer 1995, die niet in een lidstaat als bedoeld in artikel 1, onderdeel k, van die wet gevestigd is en daar van overheidswege toegelaten is;

(...)

¹² verschillende ondernemingen hebben zowel collectieve regelingen als toegezegd-pensioenregelingen

¹³ niet zijnde collectieve regelingen

¹⁴ van de 32 lokale fondsen is er één fonds dat nog geen 2007 jaarrekening heeft laten vaststellen; dit fonds is bij het berekenen van percentages in de verdere rapportage achterwege gelaten.

brengen of het actuariële resultaat rechtstreeks ten gunste of ten laste van het eigen vermogen brengen.

De verwerking heeft als volgt plaatsgevonden:

Corridor methode	59
Resultaat rechtstreeks ten gunste of ten laste van resultaat	5
Resultaat rechtstreeks ten gunste of ten laste van eigen vermogen	12
Geen grondslag voor verwerking actuariële resultaat opgenomen	3
Totaal	79

Ten aanzien van de verwerking van buitenlandse, verplichte pensioenstelsels zijn met name Duitse en Italiaanse regelingen in toelichtingen van bedrijven naar voren gekomen. Beide verplichte regelingen zijn toegezegd-pensioenregelingen. Het Duitse systeem betreft een regeling zonder pensioenbeleggingen; deze regelingen zijn als zodanig geïdentificeerd en gerapporteerd in de jaarverslagen van betrokken ondernemingen. De Italiaanse regeling ('TFR') is door één onderneming als een toegezegd-bijdragenregeling gekwalificeerd en als zodanig verwerkt.

4. Detailuitkomsten

4.1 Bevindingen ten aanzien van collectieve regelingen van meer werkgevers

IAS 19.29 tot en met IAS 19.33 schrijven voor hoe collectieve pensioenregelingen van meer werkgevers in de jaarrekening verwerkt dienen te worden. Hierbij krijgen werkgevers de mogelijkheid om toegezegd-pensioenregelingen te verwerken als toegezegde-bijdragenregeling indien de pensioenuitvoerder de benodigde informatie niet kan opleveren. Bij deze toepassingen hoort echter ook een aantal toelichtingsvereisten.

De meerderheid van de 'collectieve regelingen voor meer werkgevers' zijn toegezegd-pensioenregelingen (32 uit 39). Bij 6 ondernemingen blijkt uit de toelichting dat het om toegezegde-bijdragenregelingen gaat. In één geval heeft de AFM niet vast kunnen stellen of het een toegezegde-bijdragenregeling of een toegezegd-pensioenregeling betreft.

Van de 32 toegezegd-pensioenregelingen wordt er één daadwerkelijk als toegezegd-pensioenregeling verwerkt in de jaarrekening van de onderneming. De overige 31 instellingen hanteren de mogelijkheid zoals geboden in IAS 19.30(a) en presenteren de regeling(-en) als toegezegde bijdrage regeling. Hierbij dient echter ook een aantal toelichtingen gegeven te worden; deze worden in lang niet alle gevallen gegeven:

Toelichtingsvereiste:	Aantal niet aangetroffen	Procentueel (31 = 100%)
De reden waarom onvoldoende informatie beschikbaar is om de regeling als toegezegd pensioen te verwerken	4	12,9%
Informatie ten aanzien van het surplus of tekort bij de collectieve regeling voor meerdere werkgevers	16	51,6%
Informatie over de grondslag waarop dit surplus of tekort is vastgesteld	21	67,7%
Eventuele implicaties voor de instelling	23	74,2%

Bij de AEX-fondsen voldeed 33% van de geselecteerde jaarrekeningen niet aan de gestelde toelichtingsvereisten, de AMX-fondsen tonen vooral bij de informatie over de collectieve regeling voor meerdere werkgevers (surplus/tekort, de grondslag waarop dit bepaald is en de eventuele gevolgen voor de onderneming) een mindere toelichting (gemiddeld circa 38%). Bij de AScx-fondsen toont 85% van de ondernemingen deze toelichtingen niet, waar de lokale ondernemingen deze toelichtingsvereisten met 58% iets beter hebben opgevolgd.

4.2 5 jaarsoverzicht

IAS 19.120A (p) schrijft voor dat een onderneming een overzicht dient te geven van de pensioenverplichting, fondsbeleggingen, de netto verplichting/het netto actief en de ervaringsaanpassingen over de laatste vijf jaar.

Ondernemingen dienen deze toelichtingen op te nemen in jaarrekeningen over boekjaren startend op of na 1 januari 2006. Voor wat betreft het historisch overzicht van de brutoverplichting, fondsbeleggingen en de netto positie stelt de AFM zich op het standpunt dat deze informatie aanwezig moet zijn geweest vanaf het boekjaar 2004, indien de onder toezichtgestelde per 1 januari 2004 is overgegaan op IFRS. In verband met de overgang naar IFRS per 1 januari 2004 hebben de meeste ondernemingen die deze toelichting wel hebben opgenomen dit eerst per boekjaar 2004 opgenomen, wat leidt tot een overzicht van 4 jaar. In deze gevallen heeft de AFM deze toelichtingen als 'opgenomen' beschouwd. Overigens hebben verschillende ondernemingen wel de ervaringsaanpassingen over 2006 en 2007 in de toelichting opgenomen; omdat dit niet de hele toelichtingsverplichting dekt, zijn deze als 'niet opgenomen' aangemerkt in het onderzoek.

In 40 van de 79 onderzochte jaarrekeningen heeft de AFM geen historisch overzicht aangetroffen van de brutoverplichting, fondsbeleggingen en netto positie van de verantwoorde toegezegd-pensioenregelingen. Het historisch overzicht van ervaringsaanpassingen op de aannames heeft de AFM in 51 gevallen niet aangetroffen.

Verdeling van niet opgenomen toelichtingen over de indices:

Vereiste	AEX	AMX	AScX	Lokale fondsen	Totaal
5 jarenoverzicht verplichtingen, activa en netto positie	32%	67%	40%	58%	51%
5 jarenoverzicht ervaringsaanpassingen	47%	71%	53%	79%	65%

4.3 Algemene omschrijving van de pensioenregeling

IAS 19.120A beschrijft de toelichtingsvereisten voor toegezegd-pensioenregelingen. IAS 19.120A (b) stelt dat de toelichting een algemene beschrijving van het type regeling geeft.

De IFRS geven geen duidelijke richtlijnen over de inhoud van de algemene omschrijving van pensioenregelingen en bijlage B bij de standaard geeft ook geen voorbeeldtoelichting over dit element. De AFM heeft als uitgangspunt voor het themaonderzoek voor dit toelichtingvereiste aangehouden, dat er in de toelichting in ieder geval meer moet worden toegelicht dan uitsluitend de classificatie van pensioenregelingen als 'toegezegd-pensioenregeling'. In de onderzochte populatie is een grote verscheidenheid aan diepgang van deze toelichting aangetroffen. Waar een aantal fondsen helemaal geen toelichting heeft opgenomen of alleen de classificatie heeft aangegeven, zijn andere fondsen per regeling uitgebreid ingegaan op de wijze waarop werknemers over welke pensioengrondslag hun pensioenrechten opbouwen en welke risico's er voor de werkgevers aan deze regelingen zijn verbonden.

23% van de geselecteerde ondernemingen heeft geen algemene beschrijving van hun pensioenregelingen bij de waarderingsgrondslagen opgenomen.

Vereiste	AEX	AMX	AScX	Lokale fondsen	Totaal
Algemene beschrijving type regeling	11%	43%	7%	25%	23%

4.4 Toelichtingen op brutoverplichting, fondsbeleggingen en pensioenkosten

IAS 19.120A paragrafen (c), (e) en (g) schrijven de toelichtingsvereisten voor omtrent de verplichtingen, activa en kosten van toegezegd-pensioenregelingen. Een onderneming dient deze posten afzonderlijk toe te lichten, met aandacht voor specifieke posten in het verloopoverzicht.

De AFM heeft vastgesteld dat het merendeel van de ondernemingen deze aansluitingen goed heeft opgenomen, waarbij de interne logica van de toelichtingen duidelijk is. Zo zijn de actuariële resultaten zoals deze in de brutoverplichting en de fondsbeleggingen worden gerapporteerd meestal goed aan te sluiten met de mutatie in de actuariële resultaten overall. Bij deze drie toelichtingvereisten is er een beperkt aantal posten dat niet altijd conform IAS 19 wordt verwerkt:

- Werknemersbijdragen dienen conform IAS 19 gerapporteerd te worden als toevoeging aan zowel de brutoverplichting als de fondsbeleggingen, zonder een effect op de pensioenkosten. In negen gevallen heeft de AFM vastgesteld dat één van beide boekingen in de winst- en verliesrekening is verantwoord;
- Aan het dienstjaar toegerekende pensioenkosten en rentelasten worden in één bedrag gerapporteerd (7 gevallen);
- Bedragen uit hoofde van inperkingen en afwikkelingen worden in één bedrag gerapporteerd (10 gevallen);

Daar het hier om een beperkt aantal gevallen gaat, worden deze niet verder uitgewerkt in percentages per index.

4.5 Toelichtingen met betrekking tot de fondsbeleggingen

IAS 19.120A (j) tot en met (m) kent een aantal toelichtingsvereisten met betrekking tot de samenstelling en waardering van de fondsbeleggingen.

Bij pensioenregelingen zonder fondsbeleggingen ('unfunded' pensioenregelingen) zijn deze toelichtingen uiteraard niet van toepassing. De percentages die in onderstaande tabel worden gerapporteerd zijn die gevallen waar de van toepassing zijnde toelichting niet is opgenomen bij pensioenregelingen met fondsbeleggingen, afgezet tegen het totaal aantal toegezegd-pensioenregelingen per index.

37% van de geselecteerde ondernemingen heeft de aanvullende toelichtingen op de fondsbeleggingen achterwege gelaten of niet volledig opgenomen.

Verdeling van niet opgenomen toelichtingen over de indices:

Vereiste	AEX	AMX	AScX	Lokale fondsen	Totaal
Informatie over belangrijke categorieën beleggingen	5%	10%	40%	50%	27%
Reële waarde van door instelling uitgegeven aandelen in fondsbeleggingen	5%	48%	40%	50%	37%
Reële waarde van andere activa in fondsbeleggingen in gebruik door instelling	11%	48%	33%	50%	37%
Grondslag bepaling verwacht rendement op fondsbeleggingen	5%	38%	33%	50%	33%
Daadwerkelijk rendement op fondsbeleggingen	5%	38%	40%	46%	33%

4.6 Analyse van aannames per regio

Een groot aantal beursfondsen rapporteert meerdere regelingen over verscheidene regio's gezamenlijk in één overall toelichting. Om tot een goed onderbouwde analyse van aannames per regio te kunnen komen moet wel sprake zijn van een redelijke massa in de gegevens per regio. Door de mate van aggregatie in de meeste toelichtingen is het de AFM niet mogelijk gebleken hier goed gefundeerde conclusies uit te trekken.

Overigens is aggregatie van verschillende regelingen en/of regio's van de toelichting op pensioenregelingen binnen IFRS toegestaan; met name de aannames verworden dan tot gewogen gemiddelden die weinig regiospecifieke informatie in zich dragen.

Overigens stelt de AFM vast dat de gemiddelde disconteringsvoet over de gehele populatie regelingen van 4,6% naar 5,3% is gestegen, hetgeen leidt tot lagere verplichtingen. De verwachte rendementen op activa zijn gestegen van 5,4% naar 5,7%. Relatief is de disconteringsvoet meer gegroeid dan de verwachte rendementen. De gemiddelde verwachte rendementen bij AEX fondsen zijn gemiddeld 6,5%, waartegenover lokale fondsen 5,3% verwacht rendement rapporteren.

Bijlage D: Rapportage IAS 24 Verbonden partijen, managers op sleutelposities

1. Inleiding

De AFM heeft in september 2007 door middel van de nieuwsbrief aangekondigd dat zij naast het uitvoeren van desktopreviews, specifieke deelgebieden van de financiële verslaggeving zou gaan beoordelen aan de hand van het uitvoeren van thematisch opgezette onderzoeken. Omdat bij de desktopreviews over 2006 bij 10 van de 52 jaarrekeningen twijfel gerezen is over de juiste toepassing van de IAS 24-bepalingen inzake managers op sleutelposities en de AFM vier mededelingen¹⁵ heeft afgegeven, die alle betrekking hebben op de samenstelling van de groep van managers op sleutelposities en/of de toelichting van de beloning aan deze groep heeft de AFM zich in dit kader onder andere gericht op de toepassing van IAS 24 inzake de informatieverschaffing over managers op sleutelposities.

2. Conclusie

De AFM heeft door middel van een literatuurstudie onderzocht in hoeverre de norm, zijnde de samenstelling van de groep van managers op sleutelposities, duidelijk is. De AFM concludeert dat ten minste de leden van de raad van commissarissen en de raad van bestuur tot de groep van managers op sleutelposities moeten worden gerekend. Afhankelijk van de situatie kunnen ook overige functionarissen tot de groep van managers op sleutelposities behoren.

Aansluitend op het literatuuronderzoek heeft de AFM een jaarrekeningonderzoek uitgevoerd waarbij aandacht is besteed aan de gehanteerde definitie van het begrip managers op sleutelposities en de mate waarin de toelichting voldoet aan de vereisten van IAS 24.16 inzake de beloning van managers op sleutelposities en IAS 24.17 inzake overige transacties met managers op sleutelposities. Uit dit onderzoek concludeert de AFM dat de informatieverschaffing betreffende managers op sleutelposities verbetering behoeft. De belangrijkste bevindingen zijn:

- in 47% van de jaarrekeningen waarin is vermeld dat op aandelen gebaseerde beloningen zijn toegekend, zijn de kosten van deze beloning niet vermeld;
- in 77% van de onderzochte jaarrekeningen is de groep van managers op sleutelposities duidelijk gedefinieerd, hoewel IAS 24 dit niet vereist;
- in 45% van de onderzochte jaarrekeningen waarin de groep van managers op sleutelposities duidelijk is gedefinieerd, zijn aanwijzingen aangetroffen dat de groep van managers op sleutelposities ruimer is dan in de jaarrekening is vermeld; 20% punten van de gevallen betreft dit aanwijzingen aangaande de leden van de Raad van Commissarissen, en in 25% punten de overige functionarissen;
- in 4% van de onderzochte jaarrekeningen is geen informatie inzake beloningen van managers op sleutelposities zoals bedoeld in IAS 24.16 aangetroffen; en
- in 20% van de jaarrekeningen zijn, naast beloningen, andere transacties met managers op sleutelposities vermeld. Hiervan is in 41% van de desbetreffende jaarrekeningen niet voldaan aan de toelichtingvereisten voor deze transacties en daaruit voortvloeiende balansposten zoals bedoeld in IAS 24.17.

¹⁵ Mededelingen ex artikel 3 Wet toezicht financiële verslaggeving

3. Achtergrond, doel en opzet van het onderzoek

3.1 Achtergrond

De AFM heeft besloten om een thematisch onderzoek uit te voeren naar de toepassing van de IAS 24-bepalingen inzake managers op sleutelposities.

Uit nationale en internationale nieuwsberichten blijkt dat de beloning van topmanagers een onderwerp is dat maatschappij, politiek en aandeelhouders bezig houdt en dat meer transparantie op dit punt gewenst is. Uit de door de AFM geraadpleegde bronnen blijkt dat geen recent onderzoek naar de verslaggeving over managers op sleutelposities in de financiële verslaggeving van Nederlandse ondernemingen beschikbaar is. Verder is door de introductie van recente IFRS-standaarden, met name IFRS 7 en IFRS 8, het belang van het begrip managers op sleutelposities toegenomen.

3.2 Doel en opzet van het onderzoek

3.2.1 Doel

Met dit onderzoek wil de AFM meer inzicht verkrijgen in de toepassing van IAS 24 inzake managers op sleutelposities. Het onderzoek heeft zich gericht op de toelichting op de primaire financiële overzichten. De AFM heeft geen onderzoek verricht naar de waardering van de personeelsbeloningen. De AFM heeft antwoord gezocht op de volgende hoofdvragen:

- Welke personen kwalificeren volgens de onderzochte literatuur als managers op sleutelposities?
- Welke personen behoren volgens de onderzochte jaarrekeningen tot de groep van managers op sleutelposities? en
- Zijn de toelichtingvereisten van IAS 24.16 en 17 opgevolgd?

3.2.2 Opzet literatuuronderzoek

IAS 24.9 definieert managers op sleutelposities als personen die bevoegd en verantwoordelijk zijn voor het plannen en het sturen van en het uitoefenen van zeggenschap over de activiteiten van de rapporterende entiteit, hetzij op directe hetzij op indirecte wijze, met inbegrip van elke directeur van die rapporterende entiteit (leidinggevend of anderszins). In alinea 7 van de Basis for Conclusions bij IAS 24 geeft de IASB aan dat de definitie van managers op sleutelposities en de regelgeving met betrekking tot personeelsbeloningen in IAS 19 voldoende is om de volgens IAS 24 vereiste toelichtingen te geven. De AFM heeft in wet- en regelgeving en literatuur een antwoord gezocht op de volgende vragen:

- Wie worden tot managers op sleutelposities gerekend?
- Bestaan in de wet- en regelgeving en literatuur andere aanknopingspunten wie tot managers op sleutelposities moeten worden gerekend?

Hiertoe is de volgende wet- en regelgeving en literatuur onderzocht:

- Standaarden en interpretaties van de IASB en de FASB;
- Burgerlijk Wetboek;
- Wet- en regelgeving betreffende het toezicht op emissies, het toezicht op openbare biedingen op effecten en het toezicht op melden en registreren; en
- Handboeken over International Financial Reporting Standards ('IFRSs') van de vier grote accountantskantoren.

3.2.3 Opzet en populatie jaarrekeningonderzoek

Het jaarrekeningonderzoek is uitgevoerd op de bij de AFM gedeponeerde financiële verslaggeving over boekjaren 2007 en 2006 van Nederlandse ondernemingen met een notering aan Euronext Amsterdam, voor zover deze vallen onder het toezicht van de AFM krachtens de Wet toezicht financiële verslaggeving. Uit deze populatie van 117 ondernemingen zijn 2 ondernemingen buiten beschouwing gelaten omdat hun jaarrekening op basis van de Nederlandse verslaggevingregels is opgesteld. De AFM heeft in de jaarrekening van 5 ondernemingen geen IAS 24-informatie inzake beloningen, aangetroffen. Eén van deze 5 ondernemingen betreft een AMX-fonds, de andere 4 zijn lokale fondsen. Deze 5 ondernemingen zijn voor het verdere onderzoek eveneens buiten beschouwing gelaten. Hierdoor heeft het vervolg van dit onderzoek betrekking op 110 ondernemingen.

De AFM heeft een vragenlijst opgesteld, die door het onderzoekteam is ingevuld, waarin antwoord is gezocht op de volgende vragen:

Samenstelling van de groep van managers op sleutelposities:

- Definiëren ondernemingen managers op sleutelposities?
 - Op welke locatie in de jaarrekening geven ondernemingen de toelichting op beloningen?
 - Worden de leden van de raad van commissarissen en overige functionarissen aangemerkt als managers op sleutelposities?
 - Hebben ondernemingen de samenstelling van de groep van managers op sleutelposities aangepast ten opzichte van het voorgaande jaar?
- Bevatten andere delen van de financiële verslaggeving en persberichten van de onderneming aanwijzingen voor een ruimere groep van managers op sleutelposities?

Toelichtingvereisten van IAS 24.16 en 17:

- Voldoet de toelichting op de beloningen van managers op sleutelposities aan de vereisten van IAS 24.16?
- Lichten ondernemingen naast beloningen nog andere transacties met managers op sleutelposities toe? En zo ja, voldoet deze toelichting aan de vereisten van IAS 24.17?

Binnen het kader van dit standaard specifieke onderzoek heeft de AFM ondernemingen niet verzocht om nadere toelichtingen¹⁶ te verstrekken.

4. Detailbevindingen

4.1 Bevindingen literatuuronderzoek

De AFM concludeert uit haar onderzoek dat ten minste de leden van de raad van commissarissen en de raad van bestuur tot de groep van managers op sleutelposities moeten worden gerekend. Afhankelijk van de situatie kunnen ook overige functionarissen tot de groep van managers op sleutelposities behoren.

Uit het onderzoek van de huidige standaarden en interpretaties van de IASB blijkt dat uitsluitend de terminologie van IFRS 7, aansluiting zoekt bij het begrip managers op sleutelposities van IAS 24. IFRS 8, gebruikt een ander managementbegrip, namelijk “de hoogstgeplaatste functionaris van de entiteit die belangrijke operationele beslissingen neemt”. IFRS 7 en IAS 14 geven als voorbeelden van managers op sleutelposities de raad van bestuur en de chief executive officer.

FAS 57¹⁷ definieert management als personen die verantwoordelijk zijn voor het realiseren van de doelstellingen van de onderneming en die bevoegd zijn om het beleid vast te stellen en beslissingen te nemen waarmee deze doelstellingen gerealiseerd moeten worden.

¹⁶ Nadere toelichtingen zoals bedoeld in artikel 2 lid 1 van de Wet toezicht financiële verslaggeving

¹⁷ FAS = Financial Accounting Standard van de FASB

Uit de onderzochte wet- en regelgeving blijkt dat informatieverplichtingen en meldingsplichten bestaan voor een grote groep functionarissen. De samenstelling van deze groep varieert afhankelijk van de desbetreffende wet- en regelgeving, maar omvat in alle gevallen de bestuurders en commissarissen en kan als volgt worden samengevat:

- Titel 9 boek 2 BW: de statutaire bestuurders en commissarissen;
- Toezicht op emissies (Prospectusverordening en hoofdstuk 5.1 van de Wet Financieel Toezicht ('Wft')): een brede groep functionarissen waaronder in ieder geval de leden van bestuurs-, leidinggevende of toezichthoudende organen;
- Toezicht op openbare biedingen op effecten (hoofdstuk 5.5 Wft): de statutaire bestuurders en commissarissen;
- Toezicht op het melden van zeggenschap en kapitaalbelangen (hoofdstuk 5.3 Wft): naast andere personen de bestuurders en commissarissen; en
- Toezicht op het melden van 'insider'-transacties (artikelen 5.60 en 5.61 Wft en artikelen 5 tot en met 8 van het Besluit marktmisbruik Wft): een brede groep personen waaronder in ieder geval de bestuurders en commissarissen, en andere personen met een leidinggevende functie die medeverantwoordelijk zijn voor de toekomstige ontwikkelingen en bedrijfsvooruitzichten van de uitgevende instelling als geheel.

Uit de handboeken van de vier grote accountantskantoren blijkt dat:

- De groep van managers op sleutelposities naast de leden van het bestuur ook overige functionarissen kan omvatten. Dit is afhankelijk van de bevoegdheden en verantwoordelijkheden van deze functionarissen in relatie tot de bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de bestuurders. In de handboeken worden concrete voorbeelden vermeld; en
- Niet-uitvoerende bestuurders managers op sleutelposities zijn. Twee kantoren vermelden expliciet dat dit ook de leden van de raad van commissarissen betreft.

4.2 Bevindingen samenstelling van de groep van managers op sleutelposities

4.2.1 Definitie van managers op sleutelposities

De AFM heeft de (verwijzing naar de) informatie over beloningen van managers op sleutelposities, dan wel de raad van commissarissen en de raad van bestuur op de volgende locaties aangetroffen:

Toelichting op transacties met verbonden partijen	64	58%
Toelichting op de bezoldiging van de raad van commissarissen en de raad van bestuur	31	28%
Toelichting op de personeelskosten	14	13%
Waarderingsgrondslagen	1	1%
	<u>110</u>	<u>100%</u>

De AFM heeft vervolgens beoordeeld of de samenstelling van de groep van managers op sleutelposities duidelijk is. De 110 onderzochte jaarrekeningen kunnen als volgt worden weergegeven:

	Duidelijk		Onduidelijk	
Expliciete definitie aangetroffen	72	65%	2	2%
Informatie over beloningen aangetroffen onder de toelichting op transacties met verbonden partijen	13	12%	-	-
Informatie over de beloning van de raad van commissarissen en de raad van bestuur aangetroffen in een andere toelichting	-	-	23	21%
	<u>85</u>	<u>77%</u>	<u>25</u>	<u>23%</u>

De AFM heeft in de 85 jaarrekeningen waaruit de samenstelling van de groep van managers op sleutelposities duidelijk blijkt, de volgende samenstelling van de groep van managers op sleutelposities aangetroffen:

Raad van commissarissen en raad van bestuur	52	63%
Raad van commissarissen, raad van bestuur en overige functionarissen	14	16%
Raad van bestuur en overige functionarissen	11	13%
Raad van bestuur	8	8%
	<u>85</u>	<u>100%</u>

Uit een vergelijking van de onderzochte jaarrekeningen met de desbetreffende jaarrekening van het voorgaande jaar blijkt dat in 11 van de onderzochte jaarrekeningen de samenstelling van de groep van managers op sleutelposities is gewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar. In 2 van de onderzochte jaarrekeningen is de groep van managers op sleutelposities beperkt ten opzichte van vorig jaar.

4.2.2 Aanwijzingen voor een ruimere definitie van managers op sleutelposities

Bij 44, ofwel 40%, van de onderzochte jaarrekeningen heeft de AFM aanwijzingen gevonden dat de groep van managers op sleutelposities ruimer zou kunnen of moeten zijn. De AFM heeft onderzocht in hoeverre aanwijzingen bestaan voor een ruimere groep van managers op sleutelposities. Bij dit onderzoek zijn de conclusies van het literatuuronderzoek als uitgangspunt genomen en is de volgende informatie beoordeeld:

- informatie in het directieverslag inzake het beloningsbeleid, de corporate governance, en de organisatie- en managementstructuur;
- toelichtingen op de personeelskosten en de op aandelen gebaseerde beloningen;
- de door artikel 2:383c BW vereiste toelichting op bestuurdersbeloningen in de enkelvoudige jaarrekening; en
- persberichten van de onderneming inzake personele mutaties.

De 44 aanwijzingen kunnen als volgt worden weergegeven:

De groep van managers op sleutelposities zou ook de volgende personen kunnen of moeten omvatten:

	Ondernemingen met definitie ¹⁸	Overige ondernemingen ¹⁹	Totaal
Raad van commissarissen	14	-	14
Overige functionarissen	21	6	27
Raad van commissarissen en overige functionarissen	3	-	3
	<u>38</u>	<u>6</u>	<u>44</u>

De aanwijzingen zijn als volgt verdeeld over de indices:

AEX	9	-	9
AMX	11	1	12
AScX	6		6
Lokaal	12	5	17
	<u>38</u>	<u>6</u>	<u>44</u>

4.3 Bevindingen toelichtingvereisten van IAS 24.16 en 24.17

¹⁸ Deze populatie behelst de 85 jaarrekeningen waaruit de samenstelling van de groep van managers op sleutelposities duidelijk blijkt door een expliciete definitie of door de locatie waar de toelichting is aangetroffen.

¹⁹ Deze populatie behelst de 25 jaarrekeningen waarvan de AFM heeft verondersteld dat de samenstelling van de groep van managers op sleutelposities onduidelijk is. De AFM heeft bij deze ondernemingen alleen beoordeeld of overige functionarissen tot de groep van managers op sleutelposities moeten worden gerekend.

4.3.1 Toelichting op beloningen van managers op sleutelposities

De toelichting in 8 van de onderzochte jaarrekeningen voldoet aan alle vereisten van IAS 24.16. Dit betreft 3 AEX-fondsen, 1 AMX-fonds en 4 lokale fondsen. IAS 24.16 schrijft voor dat een entiteit het totaal van de beloningen voor managers op sleutelposities vermeld met een specificatie naar de voorgeschreven categorieën. De AFM heeft onderzocht in hoeverre de vereisten van IAS 24.16 zijn nageleefd. Van de 85 ondernemingen waarvan de samenstelling van de groep van managers op sleutelposities duidelijk is heeft de AFM de aangetroffen toelichting, beoordeeld. Bij de overige 25 ondernemingen heeft de AFM de toelichting op de beloningen van de raad van commissarissen en de raad van bestuur beoordeeld. De bevindingen van dit onderzoek kunnen als volgt worden samengevat:

	Voldoet		Voldoet niet	
IAS 24.16: vermelden van totaalbeloning (110 ondernemingen)	26	24%	84	76%
IAS 24.16(a): korte-termijn-personeelsbeloning (110 ondernemingen)	13	12%	97	88%
IAS 24.16(b): vergoedingen na uitdiensttreding (101 ondernemingen)	71	70%	30	30%
IAS 24.16(c): andere lange-termijn-personeelsbeloningen (20 ondernemingen)	9	45%	11	55%
IAS 24.16(d): ontslagvergoedingen (23 ondernemingen)	17	74%	6	26%
IAS 24.16(e): betaling in aandelen (75 ondernemingen)	40	53%	35	47%

De belangrijkste bevinding is dat niet is voldaan aan de informatievereisten van IAS 24.16(e), wat veroorzaakt is doordat de vermelding van de kosten van de beloning voor managers op sleutelposities uit hoofde van betaling in aandelen niet is aangetroffen.

De volgende bevindingen hebben een meer formeel karakter en houden met name verband met het ontbreken van (tussen)totalen. De afwijkingen van de informatievereisten van IAS 24.16 en IAS 24.16(a),(c) en (d) kunnen als volgt worden geanalyseerd:

- Informatie is per persoon of per groep verstrekt in plaats van in de door IAS 24 vereiste totalen; en
- Niet alle beloningen zijn in de door IAS 24.16 voorgeschreven categorieën gerubriceerd.

Het niet voldoen aan de vereisten van IAS 24.16(c) is ook veroorzaakt doordat korte- en lange-termijn-beloningen gesaldeerd zijn weergegeven.

De toelichting in 71 onderzochte jaarrekeningen voldoet niet aan de vereisten van IAS 24.16, maar wel aan de vereisten van artikel 2:383c BW.

4.3.2 Toelichting op andere transacties met managers op sleutelposities

De AFM heeft in 22 van de onderzochte jaarrekeningen een toelichting op andere transacties met managers op sleutelposities, aangetroffen. In 9 van de 22 jaarrekeningen ontbreekt de door IAS 24.17 vereiste informatie, die de AFM op grond van de aard van de beschreven transactie wel zou verwachten. IAS 24.17 schrijft voor dat entiteiten informatie dienen te verstrekken omtrent transacties met managers op sleutelposities. Deze informatieverschaffing staat los van de vereisten van IAS 24.16. De AFM heeft onderzocht in hoeverre ondernemingen de vereisten van IAS 24.17 naleven. De bevindingen van dit onderzoek kunnen als volgt worden samengevat:

	Voldoet	Voldoet niet
AEX-fondsen	2	3
AMX-fondsen	2	3
AScX-fondsen	2	1
Lokale fondsen	7	2
Totaal	<u>13</u>	<u>9</u>